

Марин ДРЖИЧ

Малюнки А. Базилевича

ДУНДО МАРОЕ

КОМЕДІЯ НА ТРИ ДІЇ В ОБРОБЦІ МАРКА ФОТЕЗА

(Вперше поставлена в м. Дубровнику 1550 р.)

ДІЙОВІ ОСОБИ:

Дундо Марое—купець з міста Дубровника
Маро— його син

Уго Тедешко— молодий німецький дворянин

Помет— його слуга

Попива— слуга Маро Марое

Бокчило— слуга Дундо Марое

Ондардо фон Аугуста— батько Лаури

Саді— лихвар

Ніко] — молоді люди з міста Дубровника
Влахо]

Господар таверни

Стражник

Лаура— римська куртизанка

Петрунелла— її служниця

Пере— наречена Маро Марое

Няня— її супутниця

Солдати, факельники, почет Ондардо.

Дія відбувається в Римі у XVI столітті.

ПРОЛОГ

Коли піднімається головна завіса, видно другу, червону, з гербом міста Дубровника із зображенням святого Влаха. З-за сцени чути музику. На авансцену виходить Помет і зупиняється перед завісою.

ПОМЕТ (*молодий слуга, жвавий, дотепний*). Шановне, благородне товариство! Славний, бувалий народ! Бачу, як наставляли ви вуха, як палають ваші очі, як нетерпляче чекаєте ви початку цікавої вистави. Вітаю вас і бажаю вам весело провести цей вечір, спокійно спати вночі, а майбутній рік хай буде для жителів Дубровника радісним і щедрим. Я вітаю це давнє плем'я чоловіків і жінок, літніх і молодих, великих і малих; плем'я, що хоче жити в мирі, а на війну тільки дивитися здаля, бо війна це ж нищення людства. Ми покажемо вам комедію, і коли навіть вона видасться вам не дуже цікавою, все одно, жінки, що прийшли її подивитися,— гарні, а чоловіки, готові її послухати,— добрі! Зараз ви побачите Рим і в Римі цікаву комедію. А дивитися будете з Дубровника! Ах панове, чи не здається вам це чудесним: дивитися на Рим з Дубровника? Вислухайте ж уважно зміст комедії «Дундо Марое» і сьогодні ж увечері присягніться ніколи не давати ні синові, ні будь-якому іншому молодикові динарів, тобто грошей, поки не переконається, що грошам тим буде знайдено гідне застосування. Адже молодь легковажна і здебільшого схильна до поганого, а здорового

глузду їй вистачає лише на стільки, на скільки бачать очі. Молодь часто не хоче прислухатися до голосу розуму, а сліпо віддається пристрастям. Отже глядіть, не робіть так, як Дундо Марое, який дав синові Маро п'ять тисяч дукатів і послав його в Яніну й Флоренцію, а Маро з Яніни поїхав не до Флоренції, а прямісінько в Рим, де почав кидати дукати на вітер. Довідавшись про те, Дундо Марое, в супроводі слуги Бокчила, як несамовитий, кинувся до Рима, щоб дати Маро доброго прочухана. Ще одного прочухана хоче дати Маро його наречена Пере. Дізнавшись про негідну поведінку Маро і побоюючись, що він її, бідну, покине, вона поїхала із своєю нянею до Рима, а по дорозі переодяглася чоловіком. Коли ж вона приїхала, то раптом... Але про те, що було далі, розповість вам сама комедія. Я ж прошу вас зробити нам ласку і послухати та подивитися виставу. І коли ми вам сподобаємося, ви з приємністю згадуватимете нас. Якщо ж хороша комедія видасться вам вульгарною, то гріх упаде на вас, а не на комедію. Але ви добрі, а тому, я певен, скажете про нас тільки добре. А з лихими ми й не дружимо. Оце і все. Приділіть же нашій комедії свою увагу і будьте здорові! (*Помет переходить сцену і зникає за кулісами. Музика звучить гучніше. Світло гасне, і в темряві піднімається завіса з гербом міста Дубровника.*)

ДІЯ ПЕРША

Сцена являє собою невеликий майдан у Римі. Посередині — фонтан, на його закраїнах можна сидіти. Ліворуч багатий дім у стилі Ренесанс, де мешкає Лаура. Фасад будинку виходить на фонтан, поряд з головним входом — віконце воротаря. На першому поверсі балкон або еркер. Збоку, вздовж стіни, у напрямку першої куліси кілька сходиць ведуть до дверей челядні. Над дверима велике вікно. Під сходицями кам'яна лавка. Праворуч у старому будинку з колонами, — таверна. Найближча колона стоїть перед першою правою кулісою і від неї за лаштунки тягнуться аркади. Під першою аркадою — вхід до таверни. На фасаді, який теж виходить до фонтана, на висоті півповерха двоє віконць. У глибині сцени огорожа вздовж берега Тібру, за якою видніються силуети церкви Святого Ангела і собора святого Петра. Час дії — полудень.

Сцена освітлюється, чути вигуки дітей, які біжать за Дундо Марое і дражнять його.

ДУНДО МАРОЕ (*свариться на дітей*). Забирайтеся геть, бісові діти! (*Діти тікають, музика за сценою стихає. Дундо Марое залишається сам, підходить, оглядаючись, до фонтана і сідає на крайку*). Ох старість, старість, до чого довела мене! Бігаю тепер по світу за сином-розбійником, щоб із дна моря дістати

золото, щоб із бездонної ями добути скарб. П'ять тисяч дукатів дав нерозумній дитині! Доручив вовкві охороняти м'ясо! Та мені за таке двадцять п'ять гарячих всипати треба!

БОКЧИЛО (*виходить слідом за Дундо, з глибини сцени, і тягне за собою валізи*). Йй-богу, пане, ще й за те, як ти мене годуєш! Хай буде проклята та година, коли я поїхав з Дубровника.

ДУНДО (*підводиться, роздратовано*). Бокчило, я ж велів тобі не чіплятися до мене! Чи ти не знаєш, яке лихо спіткало мене. Знущаєшся з мене, п'янице!

БОКЧИЛО. По-твоєму, я п'яний, а от гаманець твій краще знає, що сьогодні було у мене в шлунку.

ДУНДО. Хіба я не дав тобі сьогодні півкварти вина?

БОКЧИЛО. Авжеж, донесочу напоїв мене! Ти знайди собі таких, які повітрям харчуються та їх і тягай за собою, а не молодця, який од повітря ситим не буває. Дав півкварти вина! Ох, горе мені, горе!...

ДУНДО. Ох, горе, горе мені нещасливому! Відтоді, як вийшов з дому, наче могильний камінь придушив мене. Син забрав мої дукати, а оцей — життя моє забирає!.. Очі мої! Чому ви сухі? Серце моє, чому ти не розірвешся?

БОКЧИЛО. Тільки бог знає, хто з нас кого вбиває та хто раніше помре. Відтоді, як я покинув Дубровник, ледве ноги волочу від голоду і спраги. Чи ти хочеш своїм горем нагодувати Бокчила?! За дукатами плачеш, а дукати в тебе гниють у скрині. Плачеш, що син розтринькав свої гроші! А для чого ж і існують оті дукати, як не для того, щоб їх витрачати? Нащо ж вони, як не на те, щоб смачно поїсти, сладко попити й повеселитися?

ДУНДО. «Свої» кажеш, п'янице? Свої?

БОКЧИЛО. Свої, авжеж, свої!

ДУНДО. Ох, смерть моя! Горе мені, ох...
(*Кидається на Бокчила, який тікає до таверни. Б'є його.*)

ПОМЕТ (*з'являється зліва, з глибини сцени і, побачивши бійку, підходить ближче*). Що тут за гармидер? Це, мабуть, наші. Послухайте, ради святого Трипуна, чи ви не наші?

БОКЧИЛО (*кидається до нього*). Бог послав тебе, синьйоре, наші ми, наші! З Рагузи.

ПОМЕТ. А я з Котора.

ДУНДО (*також підходить до Помета і відштовхує Бокчила*). О! Хай тебе бог благословить! Ти ж наш сусід. Нагнися, земляче, щоб я почоломкався з тобою. (*Цілюються.*)

БОКЧИЛО. Яка то радість — свого побачити! Свій до свого тягнеться. Пане, давайте вип'ємо чого-небудь, щоб відзначити зустріч.

ДУНДО. Бокчило, годі базікати. Замоквни!

ПОМЕТ. Е, та ти, їй-богу, і справді наш! Винця схотілося?! Ну, тут вино не дивина.

БОКЧИЛО. Ех, якби я стрів тебе в Дубровнику, напоїв би я тебе в нашій таверні добрячим винцем, та почастивав би тебе, як брата рідного!

ДУНДО (*відштовхує Бокчила ще далі*). Бокчило, постій отут, почекай. (*Обертається до Помета*.) Вони про вино думають, а в мене таке горе! Синьйоре, бачу, що ти добрий чоловік, то, може, ти мені даси добру пораду, якщо вже нам пощастило зустрітись.

ПОМЕТ. Пане, я весь до ваших послуг. Покладіться на мене, як на свого рідного брата. Зроблю все, що зможу!

ДУНДО. Ну, нарешті здибав справжню людину! Святі твої слова, золотими літерами записати б їх. Якби знав, що всі ви в Которі такі хороші, то послав би сина в Котор... О, сину, який розорив мене... О, сину, який розтринькав мої п'ять тисяч дукатів!

БОКЧИЛО. Знайшов, кому скаржитися! Плач, плач! Ти завжди плачеш, через те і мій шунок ніколи не сміється!

Дундо й Помет стукають у двері челядні, потім у двері головного входу в домі Лаури, заглядають у вікна, та все марно, доки не з'являється Петрунелла.

ПОМЕТ (*збагнувши, що тут можна пожитися, притакує старому*). П'ять тисяч дукатів то великі гроші!

ДУНДО. Отож і я так кажу. Мої п'ять тисяч пустив на вітер!

ПОМЕТ. Справді, це велике нещастя. Забрати в людини дукати, забрати честь, життя.

ДУНДО. Авжеж, саме життя він у мене забирає! А я його ще й з дівчиною заручив, адже в мене нікого немає, крім нього, єдиного сина.

ПОМЕТ. То, певно, краще й сина не мати, як отаке терпіти

ДУНДО (*слова Помета підігривають його ще більше*). Це смерть моя, смерть, синьйоре мій, а не син! А я, дурний, як заручив його, то ще дав йому п'ять тисяч. Ох, горе мені, горе!..

ПОМЕТ. Справді, своєму б я не дав! Не можна дітям давати дукати. Гроші в руках молодого чоловіка, як злий дух.

ДУНДО. Таки правда! А мені порадили отаке, і я, дурний, послухався.

ПОМЕТ. Ох, дорогий синьйоре, треба знати з ким радитися. Молодому не дуже-то довіряй, а поради старого слухай! Та не кожного старого, а мудрого й розумного.

ДУНДО. Ну от! А я послухався молодого та й спорядив сина у Флоренцію, з тим щоб, коли повернеться, послати його ще в Софію. І дав йому п'ять тисяч дукатів, просто в руки відрахував. (*Справа з глибини сцени підходить Петрунелла, в руках у неї кошик з продуктами. Бокчило одразу ж підходить до неї, показує знаками, що голодний і просить чого-небудь поїсти. Спочатку Петрунелла відмовляє, але потім дає йому овочів.*) Ідь, любий, будь хорошим. А любий відповідає: «Буду хорошим, татку!» А насправді той любий — саме лише горе та нещастя! Забув рідний дім, забув батька, все забув! Помчав, як жеребчик без вуздечки. Негідник! Поїхав не до Флоренції, а прямісінько в Рим, а Рим таке багате місто! Хто зможе спокійно дивитись на всю ту розкіш? Розповіли мені, що все розтринькав на жінок, от я тепер і приїхав, може ще встигну хоч щось урятувати. Ох, горе мені, горе!..

ПОМЕТ. Пане! Якщо вже він розтратив ці гроші, то розшукувати їх — марна праця.

ДУНДО (*бідкається*). Помилуй мя, святий Влаху! (*Іде поза фонтаном, наближаючись до Бокчила.*)

ПЕТРУНЕЛЛА (*злякано*). Пречиста діво, помилуй! (*Тікає в дім Лаури, а Бокчило відступає до таверни.*)

ПОМЕТ (*іде за Дундо*). Вважай, що тобі пощастило, якщо знайдеш хоч сина!

ДУНДО. Кого? Про нього я й не думаю. Мені дукатів жаль, а він хай мені більше й на очі не навертається!

ПОМЕТ. Е ні! Я б не так! Я б розшукав і його. А що як він не все потратив?

ДУНДО (*зупиняється. В голосі його бринить надія*). Авжеж, і я так гадаю. Треба шукати.

ПОМЕТ. А як його звати? Може, я його знаю?

ДУНДО. Звати його Маро, дідько його хрестив! (*Помет задумливо дивиться на дім Лаури. Дундо уважно стежить за ним.*)

БОКЧИЛО. Ну, нашепталися вже, чи що? Через той шепіт Боснія загинула, а я загину через свій злий талан, що звів мене з людьми, які і не п'ють і не їдять... Пане! Ходімо вже, я помираю з голоду! Потім будете розмовляти!

ДУНДО. Та потерпи ти ще трохи, ми зараз закінчимо.

БОКЧИЛО. Хай би вам чорт! (*Стоїть перед таверною і їсть овочі.*)

ПОМЕТ (*на обличчі якого з'являється весела усмішка*). Я тут знаю одного вашого дворянина з Дубровника. Весь у оксамиті, з золотим ланцюжком на ший! Поважний такий синьйор! На ймення Марин. Кажуть, що батько його — багач з Дубровника і що зовуть його Марое.

ДУНДО. А скільки йому років?

ПОМЕТ. Та молодий, може, двадцять, може, двадцять один.

ДУНДО. А чи давно він живе в Римі?

ПОМЕТ. Та щось років зо три.

ДУНДО. Це він, він! Синьйор Марин... Синьйор... Який він у дідька синьйор, це ж той самий баламут, мій син! (*Радісно кидається до Бокчила.*) Бокчило, знайшли кровопивцю!

ПОМЕТ (*про себе*). Слава которській святій! Чи є в світі хто щасливіший і кмітливіший за мене! От і прилетіла до мене новина, як смажена голубка! Тепер я спечу моему панові Уго і собі пирога, та такого, що в синьйора Марина від нього всі зуби повипадають!

ДУНДО (*підходить до Помета*). А де ж він? Де він живе?

ПОМЕТ (*показуючи на дім Лаури*). Отут живе його любов, його коханка, перша куртизанка Рима.

ДУНДО. Ох! Чує мое серце, що буде лихо.

БОКЧИЛО (*злякавшись, підходить до нього*). Що з вами, пане?

ДУНДО (*у відчаї*). Чує мое серце, що не лишилося жодного дуката.

ПОМЕТ. Ти трохи почекай і подивися спершу, чи твій це син. Синьйор Марин незабаром проходитьиме тут. Проте час уже обідати, і, коли хочеш, зайдемо до якої-небудь таверни.

БОКЧИЛО (*весело*). Слухаю пана! (*Бере валізи, які залишив був біля фонтана, прямує до таверни і стукає у двері.*) Ге-е-й-й!

ГОСПОДАР ТАВЕРНИ (*з-за дверей*). Кі є ля! Хто там? Яка дідько там репетує? (*Стає на дверях.*)

БОКЧИЛО (*каліченою мовою*). Синьйоре міссер! Чи є у вас хороше вино? (*Показує жестами.*) Вин, вин, гам, гам!

ГОСПОДАР ТАВЕРНИ. О добра чоловік із Скіавонія! Хороша вино, їй-богу! Ви даро бон вин — подам вам доброї вина, соковиту смажену м'ясу, смачного каплунів, курка, ковбаса із Болоньї, а ще дам чудова хліб. Зупиніться в мене, я дам вам прекрасна кімната, мебльована по-німецьку, тільки пальчик лизати! Вино з Корсіка і французька молода телятина, фазан, павич, все, чого тільки забажаєте. Все можете в мене їсти. Прошу до господи, візьму з вас дешево, а їсти вам дам багато, скільки влізе ваша шлунок. Вперед, аванті, аванті!

БОКЧИЛО. Бачите, пане, оце по-божому! (*Веселий заходить до таверни. Дундо йде за ним.*)

ДУНДО (*до Помета*). Пане, а як вас звати?

ПОМЕТ. Помет.

ДУНДО. Помете, не покидай нас. Ти мені дуже потрібен. Без тебе я пропаду в Римі.

ПОМЕТ. До ваших послуг! Охоче допоможу вам! Ось тільки уладнаю власні справи і зразу ж повернуся до вас.

ДУНДО. Помете, не забудь про мене!

ПОМЕТ. Ні, пане, не забуду! (*Дундо заходить в таверну, Помет зачиняє за ним двері і весело повертається до публіки.*) О-о-о! Чи є ще в світі людина, що так міцно тримала б щастя в своїх руках, як я? Я завжди господар становища! (*З радістю видирається на фонтан.*) О, щастя мое, щастя! Дорога моя доленько! Тепер бачу, що ти любиш мене! Справді любиш! Та і я закоханий в тебе. Адже ти дозволила мені зробити те; про що я навіть і мріяти не смів! (*Зискакує на авансцену і пояснює публіці.*) Дундо Марое в Римі. Приїхав забрати дукати в сина, а їх уже чорт забрав! Синьйор Марин залишається без динарів. Синьйора Лаура більше не хоче його й знати, і тоді приходимо ми з моїм паном Уго Тедешко, і синьйора Лаура стає нашою!.. Синьйор Уго! Тепер ти господар, а я буду твоїм побратимом.

Потрапив я в велику пригоду і мушу сьогодні звершити великі діла, гідні Помета! (Хоче йти, але його зупиняє Уго.)

УГО (молодий, пухатий чоловік, розмовляє з німецьким акцентом, завжди трохи напідпитку. Виходить з глибини сцени.) Помете!

ПОМЕТ. Слухаю пана?

УГО (каліченою німецько-італійсько-хорватською говіркою). Помете! Я знову прийшла просить жорстоку синьйору на її кохання. Синьйора такий суворий — танте крутале. Абер я завжди бувайт її слуга — сервітор. Я її кохаю, туже кохаю! Помете! Пердіо міо — заради бога, грай... (Дає йому лютню. Помет бере її і, стоячи біля фонтана, акомпанує Уго, який співає Лаури серенаду — музика Гастольді, «Мадригал».)

Зірка Аврора ясно сія на світанку...
Сниться мені личко небесне коханки.
Наче корали, губки медові, я їх кохаю.
Диво господне, чуєш ти, як я зітхаю.
Кращої в світі за тебе немає, немає,
Якщо покинеш — од горя і туги сконаю.
В день цей прекрасний мій щирий голос
над світом лине...
Хай в райським щасті, хай у блаженстві
душа спочине...

Ой, диво, о-о-ой!

Уго співає не в лад і якоесь перелякано, в кінці кожної фрази повертається до Помета і, затягуючи ноту довше, ніж треба, запитує поглядом і жестом, чи добре виходить. Помет, схвально киваючи, підхлюпає останню ноту. Під час співу з-за правої першої куліси виходить Попива і, сховавшись, слухає цю серенаду, а коли Помет підтягує, голосно мекає як вівця і, схопившись за голову, біжить зі сцени. Почувши таку дивну серенаду, на балкон виходить Лаура, з челядні у вікно визирає Петрунелла, а з вікон таверни — Дундо і Бочило.

ЛАУРА. Помете! Що це за гвалт? Хіба я не казала тобі, щоб ти не підходив до мого дому з оцим опудалом? А ти не слухаєшся і ганьбиш мене. Ідїть собі звідси, коли не хочете мати неприємності.

ПЕТРУНЕЛЛА. Авжеж, ідїть собі і дайте нам спокій!

ПОМЕТ. Ох, синьйора Лауро! Не бачиш ти свого щастя! Цей Тедешко найбагатший німець у Римі. Він кохає тебе, як ніхто. Жінки так і в'ються довкола нього. Аж дивно мені, що ти не хочеш бачити свого щастя!

ЛАУРА. У мене є коханий — синьйор Маріні!

УГО (каліченою італійською мовою). О коркрутеле — жорстоке серце! Мої сльози не зворушують її. Серце з каменю — то не серце!

Комічно жестикулюючи, благає не проганяти його. Лаура з Петрунеллою сміються. Тим часом відбувається така розмова.

ДУНДО (з вікна). Помете! Гей, Помете! Чи це не вона прибрала мої дукати?

ПОМЕТ. Вона!

ДУНДО. А оце опудало — чи не мій це синок?

ПОМЕТ. Ні, то мій хазяїн-німець. (Лаура і Петрунелла ховаються, зачинивши вікна. Дундо й Бочило також зникають.)

УГО (бачить, що залишився сам). Помете! Снову все пропало! Абер ми снова будемо пробувайт. (Повертаючись до балкона.) Кохаєте, чи не кохаєте, а я завжди буду вашим слугал (До Помета.) Піду трінкам айн склян-ка вино!

ПОМЕТ. Трінкай, трінкай, пане! (Віддає йому лютню. Уго іде.)

ПОПИВА (знову з'являється з-за першої лівої куліси і зловтішно посміхається). Браво, Помете, браво! Був ти Великий Помет, а тепер — маленький. Синьйора перед вами зачинила двері! Я все бачив з-за рогу! Ех, Помете! Не потрібні синьйорі твої солоденькі слова, не цікавиться вона твоїм німцем. Намисто, золото, коштовне каміння — ось що їй потрібно. А це є тільки у нас! (Дістає намисто і крутить його перед обличчям Помета.) Чи бачиш оці перли? Вони коштують триста дукатів! І все це подарує їй мій пан Маро Марое! (Помет хоче взяти намисто в руки, однак Попива спритно ховає його.)

ДУНДО (тим часом він разом з Бочилом, який невдоволений з того, що йому не дали наїстися, виходить із таверни і ховається за колоною аркади). Ох, Бочило! Чи ти чув отаке? Виходить, кепські мої діла!

БОКЧИЛО. Чув, пане! Хвала пресвятій діві, чув, розмовляли по-нашому.

ПОМЕТ (побачивши Дундо). А ось і він! Ну, тепер почнеться комедія! (До Попиви.) Бачу, бачу! Великі ви пани, просто королі! Подарувати комусь намисто на триста дукатів — то для вас дрібничка! О, де ж ти, Дундо Марое, побачив би, як кидають на вітер твої дукати. Дукати, які ти заробив тяжкою працею! О, де ти, Дундо Марое?

ДУНДО. Горє мені, Бочило, чи чуєш, що вони кажуть?

БОКЧИЛО (стримуючи Дундо). Чую, чую! Плакали твої грошики!

ПОПИВА. Помете! Ти кричи там, що хочеш, нам то байдуже. У старого пана Марое, цього скнари і кровопивці, стільки дукатів, скільки дерев у лісі. На все вистачить. А ти, коли хочеш заслужити з своїм німцем прихильність синьйори, то слухайся мене. Бо там, де йдеться про дукати, ви нас не доженете!

ПОМЕТ. Тебе слухатися, тебе?

ПОПИВА. Мене, мене!

ПОМЕТ. Ти, Попива, котися далі від мене! Я вірно служу своєму панові, а ти сам не

можеш розорити синьйора Марина, то робиш так, щоб його розорила синьйора Лаура! Мало зам, що ви, мов ті п'явки, смокчете з нього кров, то хочете ще й душу виссати! О-о-о-о-о, де ти, Дундо Мар-о-о-е-е-е?

ДУНДО (голосить). Тут я, о горе мені! (Бокчило намагається його заспокоїти.)

ПОПИВА. Якби ти був коло синьйора Маро, ти б його живцем проковтнув. Покусав би його і задушив!

ПОМЕТ. А Попива його вірний слуга і любить його! П'явка теж любить кров людську, хоч і висмоктує з людини душу.

ПОПИВА. Зате Попива із своїм паном користується прихильністю в синьйори Лаури, а от Помет, той із своїм німцем за двєрима. Бач, хоче вином та серенадами заговувати першу кургизанку Рима. До синьйори Лаури треба приходити, як ми, з дукатами! Не потрібні їй ваші пісні й вино, дукати несіть їй, а от дукатів у вас і немає!

ДУНДО. Ох, горе мені, Бокчило. Адже то про мої дукати там розводяться.

ПОПИВА (помітивши Маро, який з'являється в глибині сцени і вітається з кимось за лаштунками). А! От і мій красень — пан Маро. Мій пан і пан синьйори Лаури, бо він тепер наказує і синьйорі!

ПОМЕТ. Бачу його, бачу. Зараз він гарний, однак після пологого року настає дощовий, і хай ти зараз смієшся, але я ще побачу тебе в сльозах. (Іде до Дундо, щоб заспокоїти того.)

МАРО (підходить до Попиви). Слухай-но, Попиво, де це ти пропадав?

ПОПИВА. У золотаря Джіанпієстра. Взяв ось намисто на триста дукатів.

МАРО. Покажи! (Попива показує йому намисто.)

Тим часом між Дундо і Пометом відбувається така розмова.

ДУНДО. Це мій син?

ПОМЕТ. Саме він!

ДУНДО. Пусти, я його... (Хоче кинутися на Маро, але Помет і Бокчило стримують його. Нарешті Помет примушує Дундо схватитися за колону, а сам стає перед нею, удаючи, ніби випадково опинився тут.)

МАРО (помітивши Помета). А, Помете, ти чого тут? Ти що тут робиш?

ПОМЕТ. Та так, нічого. Проти тебе, пане, я ніщо. Далеко куцо́му до зайця!

МАРО (показує йому намисто). От бачиш, Помете, чим догоджають синьйорам. Отакі подарунки їм подобаються. А ти з своїм німчурою, п'яничкою, хочеш мене переплюнути... Повторюю: якщо іще раз побачу, що ви вештаєтесь біля цього дому, набю тобі пику, а тому Тедешку простромяю череву, щоб ви-

Текло вино, яке він видудлив за все життя. Кажу оце вам віднині й назавжди.

ПОМЕТ. Слухаю пана. Кожен робить своє діло.

МАРО. А ти, Попиво, піди до єврея Сади і принеси мені оті алмаз і рубін.

ПОПИВА. Пане, але він не віддає їх дешевше, як за двісті дукатів.

МАРО. Нехай, дай йому двісті дукатів! (Дістає з сумки два мішечки.)

ДУНДО. Ох! Мої дукати! Бог забирає їх у мене, все... (Бокчило заспокоює свого пана.)

МАРО. От бачиш, Помете! Хто хоче синьйору, той мусить тримати гаманець напоготові, як от я. (Кидає Попиві перший мішечок.)

ДУНДО. Ох!.. «Гаманець напоготові!».. Пусти, я йому кишки випущу!.. (Бокчило стримує його.)

ПОМЕТ. Добре тобі говорити, коли у старого пана Мароє дукатів, як піску морського!

МАРО. Авжеж. Поки вони є, чого їх жаліти! (Кидає другий мішечок.)

ДУНДО (скрикує). О господи! (Хилиться, мовби зомлівши.)

МАРО (до Попиви, який, ховаючи гроші, іде вглиб сцени). Чекай, Попиво! Принеси вечерю.

ПОПИВА (весело вибігає наперед). А що купити на вечерю?

Почувши про вечерю, до нього підходить Бокчило, зачепивши перед тим за якийсь виступ колони плащ Дундо. Ліворуч стоїть Маро, а посеред сцени — троє слуг: Попива, Помет і Бокчило. Праворуч біля колони — Дундо, який марно намагається відчепити свій плащ.

МАРО. На дукат вина і на три дукати ікри. (Попива облизується і поглядає на Помета, який також облизується, тоді як Бокчило тільки зітхає ірко від думки про недоступні йому ласощі.) Потім дві пари фазанів і двійко каплунів... (Слуги знову облизуються.) Потім потрух і тарілку ковбаси — мортаделли, ну і сальця... (Слуги облизуються.) А від кондитора — гарячий марципановий торт. (Слуги знову облизуються. Помет гладить живіт, а Бокчило у розпачі хапається за череву і зойкає, потім підходить до свого пана і одв'язує його від колони.)

ПОПИВА. Все буде зроблено. (До Помета.) Ех, Помете! Бачу, в тебе навіть із рота слинка тече? (Іде вглиб сцени, праворуч.)

ПОМЕТ (підходить до Маро). Оце справді панське життя. Але я все ж таки не можу думати про те, як ти в Дубровнику змушений будеш задовольнитися шматочком м'яса та ложкою супу, крізь який видно дно тарілки, немов дно моря під час штилю. Адже якщо за тобою приїде старий пан Мароє, то аддіо, Рим, аддіо Лаура?!

МАРО. Ех, Помет! Мій старий зараз да- леко, а поки я маю його дукати, то живу так, як мені хочеться, і оце намисто надіну на шийку моєї богині! Нехай богиня моя гляне на мене веселими очунами! *(Іде до балкона, щоб поклонити Лауру.)*

ДУНДО. Ах ти ж нікчемо! Ось на що викидаєш ти мої дукати! *(Помет задоволено потирає руки і підходить до Дундо.)*

МАРО *(повернувшись до балкона)*. Синьйоро Лауро, синьйоро Лауро!

ДУНДО. От капосний тетерук, послухай лишень, як він токує!

ЛАУРА *(виходить на балкон)*. О міо каро. Зараз пошлю Петрунеллу, щоб відчинила тобі. Міо аморе...

МАРО. Пардона, міа белла...

ДУНДО. «Міо аморе!»... «Пардона міа белла»... Ох, та пустить же мене, я заріжу його!

ПОМЕТ. Бог з вами, пане, що ви!

БОКЧИЛО. Господній мир з тобою, це свята христова неділя стримала тебе.

ПЕТРУНЕЛЛА *(виходить з парадних дверей)*. Заходьте, пане мій, пані чекає на вас! *(Маро заходить. Петрунелла іде за ним. Помет про щось розмовляє з Бокчилом, Дундо кидається, щоб також зайти в дім. В останню хвилину Помет помічає це, хапає його за плац і затримує. Бокчило допомагає Помету.)*

ДУНДО. Втік од мене цей шмаркач. Ох, ох, ох!..

ПОМЕТ. Ти, пане, нічого не роби, коли роздратований.

БОКЧИЛО. Не лякай людей. Страхом тільки овець підганяють, а вовків у тиші ловлять. Ти свого доб'єшся, тільки не треба так нервувати. *(Дундо заспокоюється.)*

ПОМЕТ *(знову дратує старого)*. Ну, тепер ти бачиш, як кидають на вітер твої дукати?

ДУНДО *(кричить так, що Помет і Бокчило злякано задкують)*. Ох, смерть моя, де ти?.. Що ж мені діяти, що ж мені тепер діяти?..

ПОМЕТ. Тепер нам найкраще повернутися до таверни.

БОКЧИЛО. Ох, нехай благословенне буде молоко, яким вигодували тебе!

ПОМЕТ. Почекаємо там до ранку, аж поки «синочок» не вийде з цього дому. Отоді ти його й бери. А щоб усе вийшло, як задумано, ми замовимо собі багату вечерю!

БОКЧИЛО. Благословенна земля, по якій ти ходиш! Мед виливають уста твої!

ДУНДО *(сідає на фонтан, бо йому зовсім не хочеться платити за вечерю)*. Робіть, як знаєте, я вже нінащо не здатний.

БОКЧИЛО *(сідає поряд із ним і разом з Пометом умовляє його)*. Ні, пане! Ми підемо всі разом. Як то кажуть: гуртом і кашу добре їсти. З'їси добрячий кусень м'яся, вип'єш глек вина, то й почуватимеш себе на сьомому небі! Винце додає людині сили і розганяє сумні думки. Як вип'єш червоненького, так одразу й повеселішаєш!

ПОМЕТ. Ходімо, пане! У таверні — рай земний. Там є все, чого тільки забажаєш! Я дужче люблю всякі страви, аніж мій німець синьйору Лауру! Уявляєте, миска запашного сала та смачного смаженого м'яса з капустою й буряком! А гірчиця така, що аж дух забиває! Будемо їсти й радіти, і що більше страв, то більше радощів. А коли миска спорожніє, добрі слуги піднесуть каплунчика або гусочку, а потім солоний язик або ж ковбасу — отакенну! Кварта ходить з рук у руки, а ми собі їмо, п'ємо і все нам здається, ніби ми оце тільки за стіл сіли, а воно вже три години минуло! Ми тішимося! Ми в раю! Ех, від таких пахощів хоч який хворий враз одужає! Ходімо, пане!

ДУНДО *(ще оїнається, але його буквально виштовхують до таверни)*. О господи, господи!..

ПОМЕТ *(радісно)*. Заходь, Бокчило!

БОКЧИЛО. Після тебе, дорогий, після тебе, братику мій любий. Ти і старший і кращий за мене! Свята діва — заступниця твоя, стежки твої вкриті квітами і трояндами, добрий которський рід твій! *(Схиляється перед Пометом, який заходить у таверну. Залишившись сам, Бокчило радісно поплескує себе по череву.)* Закусочка моя любя, вечеря моя добра!.. *(Заходить у таверну.)*

Надворі тим часом смеркло. З глибини сцени виходить служник. Він запалює ліхтар перед таверною і йде праворуч за першу кулісу. На якийсь час западає тиша. З глибини сцени виходять Пере і няня. Озираються на всі боки.

ПЕРЕ *(на ній чоловічий — панський чи народний — костюм)*. Няню! Яке чудове місто, але ж я так стомилася! *(Розгублено озираться, бо вони ще не мають де ночувати.)*

НЯНЯ. Слухай, Пере!..

ПЕРЕ. Не називай мене Пере, бо нас можуть почути і дізнатися, що я жінка.

НЯНЯ. Більше не буду, це я ненавмисне!

ПЕРЕ. От горе! Чи було ще кому з дівчат таке, як мені, що мушу оце в чоловічому одязі розшукувати свого нареченого, якого я мабуть втратила назавжди і ніколи більше не побачу? Няню! Не те я роблю! Краще мені в море кинутися! *(Сумна, сідає на фонтан.)*

НЯНЯ. Бідненька моя, заспокойся! Ти в розпачі, що за три дні ми ще нічого не добилися. Але ж не можна отак усе одразу... Ми його неодмінно знайдемо!

ПЕРЕ. Ох, няню, гірко мені! Який він недобрий! За ці три роки, як поїхав до Рима, жодного листа, хоча б коротенького, не написав ні мені, ні рідним.

НЯНЯ. Такі вже чоловіки невдячні! Не знає він, яке то щастя йому випало — мати таку наречену! Адже теперішні дівчата тільки і вміють, що спати до полудня. А як прокинуться, то мало їм двох служниць, щоб одягти та взути їх! А коли, нарешті, перед самісіньким обідом одягнуться, то ще й накрутять перед дзеркалом на голові якісь крученики з волосся... А працюють! Начеплять на руку кошика з вишиванням та й ходять од вікна до вікна, мотаючи шовк на клубочок, потім помнуть того кошика, зазирнуть раз-другий у срібну коробочку для голоч — оце і вся їхня робота! І оце таку дівчину, як ти, він... Ох, не знаю, що йому й сказати...

ПЕРЕ. Няню, все одно я його кохаю!

НЯНЯ. Гаразд, донечко! Саме тому ми й знайдемо його! (Сідає коло неї і дістає снілок.)

ПОМЕТ (виходить з таверни). Здається, вони не мають де перебути ніч. Ці також, видно, з наших. (Звертається до них.) Послухайте, в ім'я святого Трипуна, чи ви не з наших?

НЯНЯ. О, бог послав тебе! Наше щастя привело тебе до нас.

ПЕРЕ (підходить до Помета). Чи не знаєш ти, бува, пана Маро, він живе зараз тут, у Римі, а сам родом з Дубровника — син старого пана Марое.

ПОМЕТ. Чи не старого Дундо Марое?

ПЕРЕ. Еге ж, його.

ПОМЕТ (хотів відповісти, але потім передумав). А... а чому ви про нього питаєте?

ПЕРЕ. Я наречена Маро!

ПОМЕТ Ну й дива! Звідколи чоловіки почали сватати один одного?

НЯНЯ. Ні, земляче, вона жінка, тільки наділа цю одєжину, щоб легше було шукати нареченого.

ПОМЕТ. А синьйор Маро її наречений?

НЯНЯ. Атож. І ось як поїхав три роки тому, тільки ми його й бачили! От ми й приїхали до Рима, щоб знайти його!

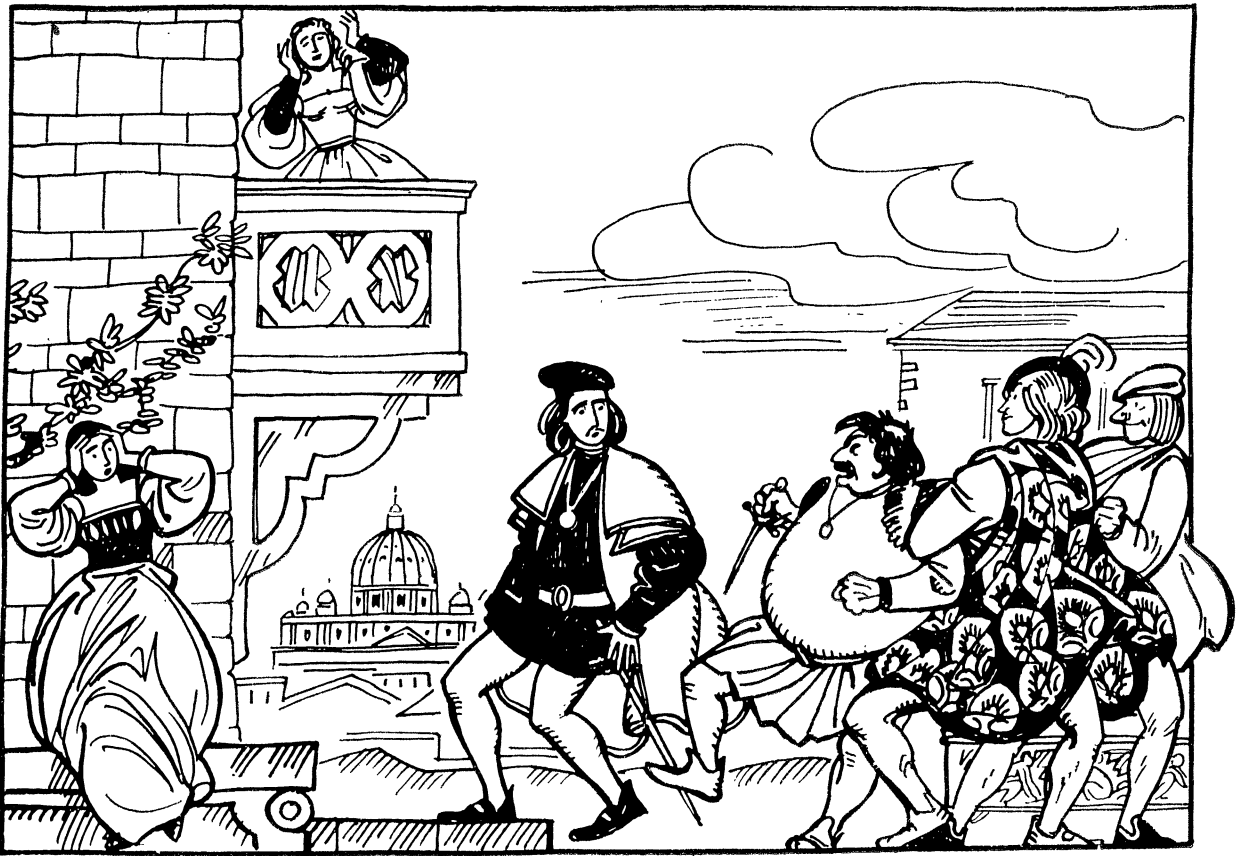
ПОМЕТ (радісно скрикує). Ну, Помете, Помете! Щастя не забуває тебе. (Повертається до них.) Знаю я його, дорогі мої, знаю, аякже! Він у Римі великий пан. Завтра я одведу вас до нього. А тепер зайдіть до якоїсь таверни, підживіться, відпочиньте, а завтра ми вийдемо на лови.

НЯНЯ. Ох, моя Пере! Бачиш, як бог любить нас? Це він послав нам цього земляка! Все в руках божих! Ходімо до таверни! (Прямують до таверни.)

ПОМЕТ (квапливо зупиняє їх). Ні, ні, туди не ходіть, ходіть сюди! (Штовхає їх ліворуч за першу кулісу.)

НЯНЯ. Гаразд, земляче, як ти скажеш! Пере, любо моя, я піду помолюся святому Петру та богородиці, подякую, що вони послали нам цього земляка. Ходімо, ходімо!

ПОМЕТ. Ідіть, мої красуні, ідіть, мої любі... Я незабаром прийду до вас. (Іде разом з ними за лаштунки, але за хвилину повертається, весело тре руки, обходить сцену, роздивляючись, чи нікого нема, потім біжить до таверни і зупиняється перед ліхтарем.) Адже кажуть люди, бидло бидлом живе, бидлом і помре. А все, що від кішки народиться — вміє ловити мишей, все, що походить від лисиці — лукаве, зміне кодло — все плазує. Лев — сміливий, заєць — боязкий, пес — вірний, баран — дурний. Свиня — брудна, а кішка — чиста. Вовк — нападає, а вівці — мирно пасуться. Осел — ледачий, а кінь працювитель... Так і в людей: одні — такі, а інші — отакі. І королями стають ті, що вміють спрямовувати вчинки інших. А коли хочеш панувати в потрібному напрямі, треба бути спритним, треба вміти діяти своєчасно. То мало — мати гроші; я знаю багатих і водночас залежних. Мало бути розумним, я знаю розумних і водночас нещасних. Мало бути сміливцем, бо сміливих часто вбивають, і їх повно у в'язницях. Мало бути й поетом та вміти писати комедії, бо на поетів тих кожен гримає, а замість подяки їм кажуть «нікуди не годиться»... Та й ворогів собі вони наживають. Погано й музикантам, бо вони мусять співати чи грати і тоді, коли їм хочеться плакати. Треба бути спритним і лукавим, щоб не попасти в лихі часи! А щоб весело жити в добрі часи, треба усім догоджати. Синьйор Маро погрожує мені, а я скидаю берет і низько вклоняюсь йому. І хто б до мене не прийшов і не сказав: «Помете, зроби мені оце», — я зроблю. «Іди за мною» — я іду. Спитає у мене про щось — завжди допоможу порадою. Лає мене — я терплю. Глузує з мене — я обертаю на жарт. Такі люди завжди на коні!.. А мій голодний шунок заслуговує на те, щоб я йому догоджав. І робити все це я навчився заради нього, бо він ніколи не зраджує мене, хоч би яке щедре було частування. А тепер знову пахне смаженим. Дві пактски наставлено на синьйора Марина. Батько — Дундо Марое і наречена — Пере. В одну з них він неодмінно спіймається, а тоді я разом з паном Уго «Дорогу, голото, королі з дукатами йдуть!» Ох, від таких чудесних думок аж серце радіє! Я здобуду перемогу над ворогом, таку, якої не знали ні Август, ні Мула, ні Маріо: триумфус цезарікс — царська перемога! (Веселий, заходить до таверни.)

ДІЯ ДРУГА

Сцена та сама, що й у першій дії. Ліхтар уже не горить. Світає, і під час першого діалога Помета з Петрунеллою зовсім розвидняється. Так триває до кінця дії. Після того, як підіймається завіса, сцена якийсь час порожня. Дзвонять десь у церкві, співають пташки. Потім із дверей челядні виходить Петрунелла. Вона потягається, позіхає і береться поливати квіти на балюстраді. Незабаром із таверни виходить Помет, він теж позіхає і потягається. Помітивши Петрунеллу, Помет починає насвистувати.

ПЕТРУНЕЛЛА (про себе). А! Це Помет! От лихо, знову витріщився на мене!.. Та нехай! Адже він наш, а свій до свого завжди тягнеться. Не можу відмовити серцю і не звернутися до нього. (До Помета.) Доброго ранку, Помет! (Киває йому, щоб підійшов. Помет весело підбігає.) Ану, вгадай: свиню приманюють жолудями, козу — свіжою травою, вовка — ситою вівцею, а чим приманюють людину?

ПОМЕТ. Присягаюсь Святим Трипуном, я знаю чим! Відгадаю, Петрунеллочко моя! Золотом приманюють людину, бо воно тепер завойовує навіть фортеці. А от ти, ти маєш інші принади! Хай тебе бог благословить, благословенний той випадок, що звів мене з тобою, моя прекрасна Петрунеллочко! Я для тебе, ти для мене; все моє буде твоїм, все

твое буде моїм. Солодка мрія! У добрій згоді — радість в народі. Вгадай, що то таке?

ПЕТРУНЕЛЛА. Ні, ти відгадай ось таке: ніхто не приходив, ніхто не виходив, а він думає, що прийшов, і гадає, що вже знайшов!

ПОМЕТ. Йй-богу, це не мрія, ось побачиш, моя Петрунеллочко! Я — моє, ти — твоє покладемо разом, кожен дасть своє зерно — і з двох виросте одно. Ти даєш радість, як сонечко....

ПЕТРУНЕЛЛА. Бідненький Помет, та чи не жартуєш ти?.. Ха-ха-ха! (Відбігає від нього.)

ПОМЕТ (стає на коліна на тому місці, де раніше сидів з Петрунеллою). Присягаюсь святим і блаженним Трипуном, що ти просто перлина! З тобою я був би щасливий, аби тільки ти схотіла!

ПЕТРУНЕЛЛА. Я б хотіла, коли б сміла, та мати не дозволяє, очей з мене не спускає. Не умовляй так ревно, то все даремно. Якщо дам зрозуміти — тоді будеш радіти!

ПОМЕТ. Петрунелло! Я хочу тобі добра!

ПЕТРУНЕЛЛА. Добра бажаєш — добро й буде, зло не прибуде. Сиди коло дому, дай спокій чужому, бо не твоє — золото моє! Чо-

го вас кожного дня тягне до нас? Адже моя пані вас терпіти не може. Для неї в усьому світі існує тільки синьйор Маро.

ПОМЕТ. Якщо для неї існує тільки Маро, то хай для тебе існуватиму тільки я один, твій Помет, Петрунеллочко моя...

ПЕТРУНЕЛЛА. Твоя? Я ще ні з ким не заручена, щоб бути чиеюсь.

ПОМЕТ. А ти заручися зі мною, то й будеш моя! А я твій — бери мене і все моє! *(Підходить до неї.)* Справді, ти мені подобаєшся, ти, мабуть, тепленька така! *(Ущипнув її.)*

ПЕТРУНЕЛЛА *(відбігає)*. От смола. Знай своє місце, я тобі не наречена, ти до мене не в'язни і на мене не дивись. Щипай собі своїх коханих, а мені синяки не потрібні!

ПОМЕТ. Але ж моєю коханою ніхто крім тебе не буде! Якщо тільки ти згодна, Петрунеллочко, перепілочко моя!..

ПЕТРУНЕЛЛА *(іншим тоном, таємниче)*. «Я не твоя, я тільки своя. З чим прийшов, з тим і пішов!» Оцю примовку чула я від покійної тітки. А тепер прощай, не можу більше стояти з тобою. Мушу покликати до пані єврея Саді, щоб приніс їй якусь коштовність і якесь намисто з перлів. Усе, чого б вона не забажала, — все їй купує Маро! Прощай.

ПОМЕТ *(затримуючи її)*. Ти послухай ще примовку мого покійного дядька: «Гей, хазяїне, працюй, не старцюй. Буде в тебе урожай, ти тоді його збирай, а «її» мені віддай!».

ПЕТРУНЕЛЛА. Ех, Помете, даремно ти стараєшся. Моє залишиться при мені, кажу тобі! Ну, я пішла.

ПОМЕТ. Не поспішай, зачекай!

ПЕТРУНЕЛЛА. Нема чого тут чекати і з тобою стояти!

ПОМЕТ. Знаєш, що я тобі скажу? Якщо хочеш добра своїй пані, то скажи їй, що Тедешко, мій хазяїн, сохне за нею. Він ладен віддати їй все, що має. А він дуже багатий, у нього п'ятдесят тисяч дукатів! З Маро вона витягла все, що могла, та й він розтринькав усе, що мав. А тепер — край! До нього, кажуть, приїхав батько з Дубровника, щоб спитати про гроші і забрати його з собою.

ПЕТРУНЕЛЛА. Ох, Помете! Маро згайнував на неї багато грошей, та й сьогодні ще гайнує. Адже вона в нього закохалася і тільки про нього й думає. Його тільки й шанує, а твого Тедешка й знати не хоче!

ПОМЕТ. Нехай спробує, тоді знатиме!

ПЕТРУНЕЛЛА. Якщо прийме того, то втратить цього! Маро ревнивий. Він не хоче, щоб до неї ходив ще хтось. А нам і без твого німця живеться непогано.

ПОМЕТ. Та поки що, може, й непогано, але ж незабаром все буде інакше, коли бать-

ко забере Маро в Дубровник! А це так і буде! То нехай вона хоч тоді візьме «мого німця».

ПЕТРУНЕЛЛА. Не знаю, що тобі ще сказати. Коли хочеш — я перекажу їй.

ПОМЕТ. Петрунеллочко! Якщо це діло вигорить, тобі теж буде непогано. Я знаю, що кажу. Тоді «хтось» належатиме тобі!.. Розумієш?!

ПЕТРУНЕЛЛА *(лукаво віддаляється від Помета, а він крадеться за нею навколо фонтана)*. Розумієш? Той, хто добре чує, той все обміркує, золотко моє, прощай і стій! Якщо мати не схоче віддати, то будеш гукати, а я буду спати. З чим прийшов — з тим і пішов!.. Прощай, Помо!.. *(Тікає до челядні. Помет кидається за нею.)*

ПОМЕТ. Кажу, ніби знаєш і на все зважаєш, а ти не думай, не сиди, — мене скоріше полюби! *(Підходить до дверей, але Петрунелла рвучко зачиняє їх у нього перед носом. Якусь мить Помет стоїть перед дверима, потім, сміючись, спускається балюстрадою на майдан.)* Ну, тепер почнеться! Певен, що коли синьйора Лаура почує, що до Маро приїхав батько і хоче забрати дукати, то її почуття одразу охолонуть. А тоді!.. Отоді ми й прийдемо, я і мій пан Уго! Клин клином вибивають. Більші гроші побивають менші! З нашими дукатами ми враз виженемо синьйора Маро з його порожньою кишенею. Тепер вітер надимає наші вітрила... *(Дриботить на правий бік сцени, так наче його несуть надуті вітрила.)* Тепер би ще й Попиву здати в лікарню, та прочитати йому псалом, розуму навчити! Хіба я не лікар і не мислитель? Конtrarіус конtrarіра курабунтур — протилежності взаємно притягаються! *(Хоче йти, але його зупиняють Влахо та Ніко, що вийшли з глибини сцени.)*

ВЛАХО. Гей, Помете! Чи не знаєш ти, де пан Марин? От уже два дні, як ми повернулися з Флоренції і розшукуємо його, але не знаємо, де він, і ніяк не можемо знайти!

ПОМЕТ. Чому ж ви зразу не прийшли сюди? Зараз ви застанете його у куртизанки.

НІКО *(підходить до Помета)*. Правильно, Помете! Який він з біса купець! У нього батько в Дубровнику не їсть, не п'є по-людському, щоб менше грошей витратити і більше їх зібрати. А Маро — той дасть тим грошам ради і за себе і за нього!

ВЛАХО. А якого чорта ще йому робити? Як і мені! Маємо батьків, які тільки те й роблять, що стежать за нами: на кого глянемо, куди ходимо, де сядемо, що їмо... Якихось сторожів приставили до нас і кажуть, що ми їх мусимо слухати! Ех, якби люди народжувалися без батьків, от молодим добре жилося б!

ПОМЕТ. Правда, їй-богу, і я так вважаю! Смійні ці батьки! Забули, як самі замолоду гуляди. Дозволяли б нам жити, як ми хочемо. Тоді б настав вічний мир між батьками і синами, інакше не бачити їм спокою від нас, а нам від них!

НІКО. Бравіссімо, Помет! А тепер поклич нам кого-небудь з цього дому.

ПОМЕТ (*весело прямує до головного входу і стукає у двері*). Петрунелло, гей, Петрунеллочко!

НІКО (*відводить Влахо убік*). А ти маєш дукати? Бо це таке місце, де без них і кроку не ступити.

ВЛАХО. Аякже! Гроші я одержав, ось вони... Бо, як каже моя тітка: хто гроші вміє гайнувати, у того голова не болить!

ПЕТРУНЕЛЛА (*виглядає з віконця над дверима*). Хто там?

ВЛАХО. Синьйор Марин тут?

ПЕТРУНЕЛЛА. Пречиста діво, та це ж наші! (*Зникає у вікні*.)

ПОМЕТ. Ну, синьйори мої, слуга ваш покірний!

НІКО. Аддіо, Помо!

ПОМЕТ. Аддіо, Ніко! (*Весело йде в таверну, щоб тут-таки вийти з Дундо і схопити Маро*.)

ПЕТРУНЕЛЛА (*виходить*). Ніко!..

НІКО (*підходить до неї*). Петрунеллочко, як ся маєш?

ПЕТРУНЕЛЛА. А, Влахо, ти глянь на нього, ох, який! Скільки разів він щипав мене, бідну, в тісних кутках!..

ВЛАХО. Та я й зараз не від того. (*Іде до неї, а потім разом з Ніко ганяються за нею круг фонтана. Крик і вереск*.)

ЛАУРА (*стає на балконі*). Петрунелло, що це за гармидер?

ВЛАХО. Даруйте, пані, це ми, ваші покірні слуги. Маро тут?

МАРО (*виходить на балкон*). О! Друзі, незже це ви? Зараз ми приєднаємося до вас! (*Іде з Лаурою з балкона*.)

НІКО. Не хоче пустити нас туди! Бач, який ревнивий, чортяка.

ВЛАХО. Отак треба жити собі на втіху! Не те, що ми, живемо, як грішні душі в пеклі, дивимося на рай та вічне блаженство і тільки ще більше мучимося. Бачимо щастя, а задовольняємося лише бажаннями.

ПЕТРУНЕЛЛА. Атож! Вони такі щасливі обоє!

Маро виходить з Лаурою через головний вхід. Ніко і Влахо церемонно вклоняються Лаурі, яка підходить до Петрунелли і розпитує її про прибулих.

МАРО (*іде до друзів*). З приїздом!

НІКО. Дякую!

ВЛАХО. Ти не уявляєш собі, як ми скучили за тобою.

МАРО. А звідки ви зараз?

НІКО. З Флоренції.

МАРО. Що там нового?

ВЛАХО. Все добре. (*Поглядаючи на Лауру*.) Бачу я, що й у тебе все добре!

МАРО. В світі добра багато, всім вистачить. Та чи добре ти жив, чи погано, а помирати все одно доведеться. То ж нехай після нас — хоч потоп!

ВЛАХО. Їй-богу, правду кажеш. Ти народився під щасливою зіркою. Тобі завжди щастя усміхається.

Помет тим часом виводить з таверни Дундо й Бокчила, які, сховавшись за колону, вражено дивляться на те, що відбувається перед ними. Помет відходить далеко праворуч і, посміхаючись, стежить за подіями.

МАРО. Я щасливий із своєю дамою. Поки я їй милий — щасливий, а поки молодий — я втішаюся життям. (*Підходить до Лаури*.) Чи не так, мадонна міа белла?

ЛАУРА. Як ти скажеш, мій любий!

ВЛАХО. То будьте щасливі! Ми схилиємося перед любов'ю! Хай живе Маро! Хай живе Лаура, хай живе любов!

ПЕТРУНЕЛЛА (*приєднується до побажань*). Хай живе! (*Чути веселі вигуки, які зненацька перериває Дундо, кидаючись поміж Ніко та Влахо на Маро*.)

ДУНДО. «Як ти скажеш, мій любий»... «Мадонна міа белла!» То ти, значить, синьйор, га? У оксамиті, га? З ланцюжком на шиї, га? А де мої дукати? Згайнував їх з куртизанками, негіднику отакий! З пропащими жінками, га? Верни ж мої дукати, розбишако, віддай дукати, мої нещасні гроші! Чого ж мовчиш, мерзотнику? Де мої дукати? (*Усі мовчать, розгублені. Маро, бачачи, що порятунку для нього немає, вирішує зректися батька*.)

МАРО. Хто цей чоловік, чого йому треба?

ДУНДО. Чого треба? Ще питає! Дукатів мені треба, моїх дукатів!

МАРО. Я його не знаю!

ДУНДО. Гляньте на нього, ще й прикидається, ніби не знає мене! (*Бокчило хреститься від здивування, Помет радіє*.)

МАРО. Дайте мені спокій!

ДУНДО (*розгублено озирюючись на всі боки*). Не хоче мене впізнавати?! Ну, чекай, негіднику! (*З ножем у руках кидається на Маро. Паніка. Ніко і Влахо хапають озвірілого Дундо. Лаура й Петрунелла з криком ховаються у будинку*.)

МАРО. Гвалт, гвалт, синьйор капітан!

СТРАЖНИК (*з'являється у супроводі двох солдатів*). Що тут таке?

МАРО. Цей чоловік напав на нас.

СТРАЖНИК (глянувши на багатий одяг Маро, не розпитуючи більше, наказує). У в'язницю!

Бокчило кидається до таверни, Помет ховається за колоною, содлати забирають Дундо з рук Ніко та Влахо і ведуть, незважаючи на його крики.

ДУНДО. Пустить мене, я його уб'ю... Пустить, я уб'ю його... мої дукати... Ох, горе мені...

СТРАЖНИК. А вас, синьйори, прошу іти за мною! (Іде з солдатами і в глибині сцени зупиняється, чекаючи.)

НІКО. Ох, як швидко райське блаженство може перетворитися на пекло. Такі радощі, друзі мої, не тривають довго.

ВЛАХО. Ходімо до стражника і пояснимо, як усе було, бо інакше бідному старому добре перепаде. Ходімо, не можна кидати його так. Ходімо, Маро! Треба якось допомогти старому виплутатися!

МАРО. Мені не важко сказати, що я тоді не впізнав батька, але де я візьму дукатів, коли їх у мене вже немає? Ох, ці жінки, а тут ще й батько, хай йому біс! Ну от, тепер ви бачили? Ходімо. (Звертаючись до Лаури, яка тим часом вийшла на балкон.) Я незабаром повернуся, люба моя!

ЛАУРА. Чекаю тебе, приходь скоріше! (Махає йому рукою з балкона. Вклонившись їй, молоді люди ідуть за стражником.)

ПОМЕТ (він усе бачив і чув, сховавшись за колоною). «Чекаю тебе, при-и-и-хо-о-дь!» (Сміється і теж іде за стражником.)

Якийсь час сцена порожня, потім обережно, через щілину в дверях визирає Бокчило і, переконавшись, що нікого немає, крадькома виходить із таверни. Він боїться, щоб стражник не забрав і його.

БОКЧИЛО. Клянуся чотирма євангелістами і мучеником з Дубровника, лихо мені, нещасливому! Пана мого забрали до в'язниці, може, ще й мене заберуть, бідного. (Голосно, немовби підбадьорюючи самого себе.) Та що я такого зробив, хай йому чорт! За віщо мене садовити? (Лякається власного голосу, тоном нижче.) От біда! Не знаю, куди мені подітися, що тепер робити? (Знову скрикує.) Та ради чого я все це терплю? Ради чорта з його батьком! (Знову лякається, тихо говорить.) Все-таки добре, що старого посадовили, хай прохолодне. Убоїще він, присягаюся святим Влахом! Адже заморить мене голодом! А син його справжній пан і синьйор! Чорт мене потягнув встрявати в цю історію. Ми ж саме сіли за стіл, і вже принесли були печеню: велике таке блюдо з птицею — чи то гусак чи якась інша. Такої великої мені навіть бачити не доводилося! (Він мало не плаче, кажучи це.) А засмажена як, нашпигована, а пахне так, що у мене в очах потемніло, серце закалатало, слинка потекла! А поряд лежали дві ситі куріпки, такі апе-

титні, — аж соком підпливли! А тарілка із свіженьким потрухом, така гаряча, що за краї взятися не можна! А потрух аж парує і ніби припрошує: з'їж мене, з'їж... А потім заєць, присмачений гірчичкою. А краї блюда прикрашені були дроздиками. Любі дроздики! Дух від них такий, що аж у голові паморочилося, а самі вони ніби дзвінко щebetали: покуштуйте нас, покуштуйте!.. І так радісно на душі ставало, наче весною. Та тільки я роззявив був рота, щоб зазнати блаженства неземного, як з'явився Помет і викликав нас на вулицю. Хай би чорти взяли й сина й батька! Завів би старого пана до Ірода або, як Варавву, до Пілата, а мене б залишив у таверні! А то, бач, пошився в дурні — все від мене забрали. Помру з голоду, от лихо!..

ГОСПОДАР ТАВЕРНИ (з'являється у вікні таверни, почувши нарікання Бокчила). Яка біс ще й завиває під вікном? Що за бидла?

БОКЧИЛО. Це я, мій дорогий синьйоре! Я не бидло, це оті тварюки зробили мене таким.

ГОСПОДАР ТАВЕРНИ. Я все бачила, пройдисвіте! Хто вісто тутто традітор! Старого потягли до в'язниці, а хто мені заплатити за постій? Як їли, то солодко вам було, а як платити, то гірко стало! Чи, може, я неправда кажу?

БОКЧИЛО. Пане, я нічого не знаю, мови не розумію, грошей немає, нікого тут не знаю, та й мене ніхто не знає. Ох, горе мені, горе!..

ГОСПОДАР ТАВЕРНИ. Забирайся геть! На віа! Не кричи! Нон урла! Пройдисвіта! От заберуть тебе до в'язниці, тоді знатимеш! Прокляте бидла! Бестія маледетта!

БОКЧИЛО. Не називай мене пройдисвітом, не згадуй про в'язницю, пане, я нічим не завинив, присягаюся пречистою дівою... Ох, горе мені, горе... (З глибини сцени виходить Помет. Він сміється.) А ось і Помет! Він мене врятує! Помете! Пане! Хай благословить тебе бог, хай звеличить тебе пречиста діва! Змилуйся! Бачиш, вскочив я в халепу... В твоїх руках...

ПОМЕТ. Не бійся, Бокчило! Помет усе владнає. Без мене ніде нічого не робиться. Без мене людям не обійтися. Хто не порадиться з Пометом, у того все летить шкереберть! Ха-ха-ха!.. Сміх бере, як згадаю, що Маро не схотів пізнати рідного батька... Ну чекай же! Я тобі покажу... (Бокчило весь час підтакує Помету, бубонить: «Авжеж, покажемо!») Я хочу, щоб усі знали, хто такий Помет, що таке людина-віртуоз, людина «віртутібус прадутус!» (Бокчило бубонить: «Авжеж... дутус, дутус!») Мене чекає велика робота, діла, гідні Помета! Ха-ха-ха! Не схотів пізнати батька!.. (Рече. Бокчило спершу здивовано дивиться на нього, потім і сам по-

чинає сміятися. Враз Помет стає серйозним, Бокчило наслідє його.) Ну, почекай же! Приїтече йому, то одразу впізнає! Йй-богу, впізнає! Бокчило підтакує: «Звичайно!») Ну, Тедешко, знай наших! Тепер синьйора твоя!

БОКЧИЛО. Який ти мудрий! Бог обрав тебе своїм помічником!

ПОМЕТ. (Бокчило, слухай, що я скажу тобі! Зайди в ці двері... (Чути спів Попиви.) А! От і Попива! Сховайся, я не хочу, щоб він бачив нас разом. (Бокчило зникає в таверні.)

ПОПИВА (виходить із лютнею, готуючись заграги Петрунеллі серенаду). Гей, Помете-блюдолизе! Слухай, як Попива співає!

ПОМЕТ. Зараз ти співаєш, але я ще побачу, як ти плакатимеш!

ПОПИВА. Петрунеллочко!..

ПЕТРУНЕЛЛА (з'являється у віконці над боковим входом. Помет ховається за фонтаном, щоб його не помітили.) Що, братику, сталося?

ПОПИВА. Щастя душі моєї, послухай цю пісеньку.

ПЕТРУНЕЛЛА. Охоче.

ПОПИВА. А де пані, бо чого доброго ще почує?

ПЕТРУНЕЛЛА. Там, у кімнаті, з того боку. Співай, не бійся. (Відходить од вікна і незабаром з'являється на балконі. Слухає серенаду, прибавши позу своєї синьйори.)

ПОПИВА. Бачиш, блюдолизе, як я упадаю коло своєї Лаури?

ПОМЕТ. Бачу, бачу, потворо! (Знову ховається, помітивши Петрунеллу.)

ПОПИВА (співає серенаду на мотив «Мадригала» Клаудіса Сараціні).

Ой сонечко, дівчинко, квіточко моя,
Твоє серце й губоньки так кохаю я.
Ти й мене люби завжди, божество ясне.
Петрунелло, серденько, послухай мене.
Візьми мене, я твій...

(Дослухавши пісню, Помет глузливо сурмить у кулак. Попива сердито дивиться на нього, а потім звертається до Петрунелли.) Квіточко моя, дівчинко, пусти мене зараз до себе. Чи, може, хочеш, щоб я тобі заспівав іще?

ПЕТРУНЕЛЛА. Ні, краще заходь! (Іде з балкона, щоб відчинити парадні двері.)

ПОПИВА. Зараз, лечу! Тепер уже я заграю по їх нотах! (Повертається до Помета і сурмить у кулак, потім вскакує у дім через парадні двері, які Петрунелла відчинила перед ним.)

ПОМЕТ. Ах ти ж пес! То тобі Петрунелли схотілося? Ну, чекай же, потрапиш ти в мій капкан... (Показує жєстами, як капкан хапає здобич, потім іде до таверни і кличе Бокчила.) Бокчило, Бокчило!

БОКЧИЛО. Слухаю тебе, пуп'яночку мій! (Виходить із таверни, поспішаючи прислужитися Помету.)

ПОМЕТ. Маєш нагоду врятувати свого пана, та й сам у вигаші будеш. Піди до тих дверей... (Бокчило зразу ж кидається до будинку, але Помет зупиняє його.) Почекай, постукай і запитай, чи Попива нагорі? (Бокчило знову кидається бігти, але Помет знов затримує його.) Стій!.. Відгукнеться Попива... Тоді ти скажеш: «Біжи мершій до свого пана, приїхав його батько — пан Марое, привіз більше як сотню в'язок винних ягід, сто мішків перцю і багато інших товарів. Віддає усе це за три тисячі дукатів!» (Бокчило кидається бігти, але Помет знову зупиняє його вигуком: «Стій!».) А потім побіжимо з тобою до таверни, що біля дзвіниці, і ти поведеш старого пана додому, поки не повернувся Маро. (Бокчило кидається бігти, але Помет затримує його, повиснувши на ньому і вигукуючи «Стій!») Тільки не кажи йому, що це я послав тебе. А тепер іди.

БОКЧИЛО (дивиться на головний і бічний входи в дім, не знаючи, куди йому йти). Сюди? (При цьому він показує то на одні, то на другі двері.)

ПОМЕТ. Та сюди! А я з-за рогу подивлюсь, щоб ти зробив усе як слід. (Ховається за ріг будинку навпроти.)

БОКЧИЛО (жєстами заспокоює Помета: мовляв, усе буде гаразд, потім іде до бічних дверей і гукає). Ге-ей! Ге-ей! Ге-ей!

ПЕТРУНЕЛЛА (з-за дверей). Хто там?

БОКЧИЛО. Чи є там Попива, слуга пана Маро?

ПОПИВА (з-за дверей). Хто там? Хто питає Попиву?

БОКЧИЛО. Та це я — Бокчило з Дубровника, старий слуга старого пана Марое!

ПОПИВА (з'являється у віконці над бічними дверима). Бокчило, п'янице, чи це ти? Звідки ти взявся?

БОКЧИЛО. Пан Марое приїхав миритися...

ПОМЕТ. Молодець! Цього я його не навчав!

БОКЧИЛО. ...І привіз з собою пряників і триста мішків перцю, п'ятсот мішків шафрану, а винних ягід щось із вісімсот в'язок!

ПОМЕТ (хапається за голову, а Попива після кожної цифри скрикує від захвату). Годі, Бокчило, так брехати я тебе не чвй!

БОКЧИЛО. Я всього привіз товарів на сто тисяч дукатів!

ПОМЕТ. О господи!

БОКЧИЛО (йому наче аж полегшало). Коли вже брехати, то брехати!

ПОПИВА. Оце так Бокчило! Добрі вісті приніс нам! Заходь у дім, вип'ємо! (Відходить од вікна.)

БОКЧИЛО. Оце — справжнє дитя Дубровника! Благословенне те молоко, що вигодувало його!

ПОМЕТ (виглядаючи із своєї схованки). Гляди, Бокчило, не зіпсуй нам каші!

БОКЧИЛО. Не бійся! Я стаю генієм, коли вип'ю хоч краплю вина.

ПОПИВА (відчиняє бічні двері. Помет ховається). Заходь, Бочо! (Бокчило радісно іде за Попивую.)

ПОМЕТ. Нехай, нехай! Ви ще побачите, на що здатний Помет. Ах Помет, Помет! Благородний король і пан свого шлунку! Радій, харчуйся, їж солодоші, делікатеси, манну небесну! Варене (при кожному слові він облизується і гладить свій живіт), печене, смажене. Їж тістечка солодкі, посипані цукром млинці, гусей, качок, павичів, індичі ніжки—о, неземне блаженство! Тепер ти всього матимеш досхочу, шлунку мій! А я про тебе подбаю, все для тебе дістану, бо ти мій, а я твій. Ну, а тепер піду в караулку, пообіцяю стражникові два-три золоті і визволю Дундо Марое. Потім залишу його у таверні біля дзвіниці, нехай почекає Попиву й Бокчила. Навчу його, що сказати Попиві, а тоді нехай іде до Маро. А як зайде він у їхній дім, уявляю, який гармидер там зніметься! Старий жаждає грошей, а динарів уже немає! Ха-ха-ха!.. (Іде праворуч, вглиб сцени, але по дорозі зустрічається із Саді.) О, міссер Саді. Бенвенутто, компліменте місі. Ласкаво прошу, вітаю вас.

САДІ. Бон ді, бон ді! Добра день! Добра день! Маю поспішала, синьйора Лаура, сказала Петрунелла, хоче купити мою товар. Красива перлова намисто. Ун бел коларін ді перле. Хороша товар, хороша намисто!

ПОМЕТ. Чудово, міссер Саді! У синьйора Марина повно дукатів! Йому їх привіз батько з Дубровника. Міссер Саді продає, синьйора Лаура купує, синьйор Марин платить!

САДІ. Правда? О, поздоровляй, поздоровляй. О, мі сон феліче, мі сон феліче! (Одрязу ж стукає в двері головного входу.)

ПОМЕТ (передражнює його). «О, поздоровляй!». «О, мі сон феліче!» (Іде праворуч вглиб сцени, зловтішно посміхаючись.)

ПЕТРУНЕЛЛА (визирає у віконце над входом). Хто стукає?

САДІ. Я принесла красивий намисто, ді перле, для синьйори.

ЛАУРА (виходить на балкон). О, міссер Саді! Ви прийшли дуже вчасно! Однесіть перли Петрунеллі. Дякую, дорогий мій Саді!

САДІ. А гроші? Хто мені заплатить?

ЛАУРА. Синьйор Маро вам заплатить. А скільки коштує це намисто?

САДІ. У ній тридцять перлина. Соно тренто перле. Кожний перлина коштує п'ять дуката. П'ять разів десять — п'ятдесят. П'ятдесят і п'ятдесят — сто... Сто п'ятдесят дуката. Дешевше, ніж сто п'ятдесят дуката, давати не можу.

ЛАУРА. Гарзд, передайте перли Петру-

неллі. До побачення! Арівідерчі! (Іде з балкона. Саді роззублено стоїть на місці.)

ПЕТРУНЕЛЛА. Давай сюди намисто.

САДІ. А хто мені давай за нього дуката?

ПЕТРУНЕЛЛА. Та ти що? А хто платив тобі досі? Ох і хитрий же ти єврей, завжди тільки й чуєш від тебе: давай та давай! Віддай сюди намисто, а дукати тобі за нього дасть синьйор Маро. Адже ти одержав уже від нього три тисячі — за коштовності, одяг та інші речі, одержиш ще!

САДІ. О! Синьйор Маро прекрасна мо-лода чоловік, але вона мені не подобається. Я бачила старого, як вона бігала і кричала: «Моя дуката дайте, я убу Маро, розбійнику отаку!» Перли моя, я не віддам, поки мені не віддавай дуката.

ПЕТРУНЕЛЛА. Того старого посадили до в'язниці, бо він накинувся на синьйора Марина, а той його навіть не знає. Старого нічого боїться, бо до синьйора Маро приїхав батько з Дубровника і привіз йому силу товарів на продаж. Його слуга зараз у нашому домі. Слуга... дім... (Показує на дім.) У синьйора Маро буде повно дукатів, і він розплатиться за мою пані. Давай сюди намисто!

САДІ. У синьйор Марин буде багато дуката! О, ми зробимо велику гешефт. Зробимо все, що забажає синьйора Лаура. У мене багато товар. Я покажу синьйора мою крамницю, покажу все, все. Пусти мене до синьйора, пусти, пусти! (Петрунелла шезає і незабаром відчиняє Саді двері головного входу.) Правду казала Помет: «Міссер Саді продає, синьйора Лаура купує, синьйор Марин платить». О-о-о-о!

ПЕТРУНЕЛЛА. Заходьте, міссер Саді!

САДІ. Буде велика гешефт, о-о-о! (Заходить до будинку, Петрунелла йде слідом, передражнюючи його: «О-о-о-о!»).

ПЕРЕ (виходить із нянею з-за першої лівої куліси. Обидві довго блукали по місту). Ох господи, як тяжко жити на білому світі. Іноді й сам не знаєш, що тобі треба. Нам, молодим, часто здається, що ми все знаємо і все вміємо, але час,— наш учитель,— щодня вчить нас, що той, хто про себе надто зисокої думки, насправді нічого не вартий.

НЯНЯ. Не побивайся так, донечко! Чує моє серце, що все скінчиться добре.

ПЕРЕ. Я в це не вірю, няню. Ніде нема мого нареченого, не знаю, що мені робити.

НЯНЯ. Ех, молодість, молодість! Нерозумна молодість! Доживете до моїх років, то зрозумієте, що ваша легковажність — не що інше, як дурість, недосвідченість і впертість. Через дурість людина мало знає, дурість і вчинками її керує!

ПЕРЕ. Не тужи ж хоч ти, бо я помру з горя. Ох, доле, до чого ти мене довела!..

НЯНЯ. Заспокойся, Пере... Ходімо далі блукати Римом, як блукали досі, може, гос-

подь змилюсердиться над нами! (Виходять праворуч.)

ПОПИВА (виходить з Бокчилом через бічний вхід. Бокчило спотикається об сіддець, Попива підтримує його). Ходімо, Бокчило, пошукаємо старого пана!

БОКЧИЛО (в гуморі, з пляшкою в руках). Коли ти поруч, Попиво, моє серце аж співає... З тобою ладен навіть у пекло піти! Добре вино було в синьйори. А яка вона гарна сама! О мадонно... (Ковтає з пляшки.)

ПОПИВА. Вона з Далмації, Бочо, з Крка.

БОКЧИЛО. Це зразу видно. Хай береже її пречиста дів! (Хилитья, наче падає. Попива підтримує його.)

ПОПИВА. А де, ти казав, ми можемо знайти старого пана?

БОКЧИЛО (враз серйознішає, замислюється, намагаючись згадати Пометові поради, але в голові у нього все перемішалось). Я не знаю, пане і князю мій! Я піду за тобою скрізь, куди накажеш, бо я, здається, осліп!

ПОПИВА. Ходімо. Я поведу тебе, мій Бочо. Ти не осліп, а п'яний. (Веде його під руку.)

БОКЧИЛО (зупиняючись). Як мало треба людині, щоб вона була щасливою!

ПОПИВА. Ходімо, Бочо! (Ідуть, Бокчило починає співати, але Попива затуляє йому долонею рота. Бокчило хоче завернути до таверни, але Попива тягне його назад і веде повз аркаду за праву першу кулісу.)

МАРО (виходить збуджений з глибини сцени праворуч). О, боже! Звідки взялося це нещастя! Ці батьки — справжні дияволи й вороги своїх дітей!

САДІ (виходить з будинку Лаури). А, синьйор Марино, цілую рука вашій милості, цілую рука!

МАРО (тихо). Приніс тебе нечистий! Що, Саді?

САДІ. Синьйора Лаура взяла тридцять перлина, по п'ять дуката за штуку, то тепер ви маєте платити мені сто п'ятдесят дуката.

МАРО. Що? Сто п'ятдесят дукатів?.. Та де ж мені їх узяти, ці сто п'ятдесят дукатів?.. Добре, Саді, гаразд, прийдіть пізніше, я принесу вам гроші.

САДІ. Синьйора була дуже задоволений намисто. Чудова товар. Саді завжди мала прекрасний товар!

МАРО. Добре, Саді, раз синьйора задоволена, то я теж задоволений. Прийдіть пізніше.

САДІ. Синьйор Марино, великий синьйор Марино! Чи немає у вас із собою хоч кілька дуката? Вона мені дуже потрібна.

МАРО. Ви набридливі, Саді! Я вже сказав, прийдіть пізніше, я вас не скривджу.

САДІ. Як звелите, ваша милість синьйор Марино, я ваша слуга. Я прийду, так, так, я прийду... (Виходить, щось бурмочучи собі

під ніс, але все ж скорившись владному тону Маро.)

МАРО. Насилу здихався чортового лихваря. Щось мене почали переслідувати невдачі. Доведеться відрахувати цьому чортяці за перли сто п'ятдесят дукатів. А де їх узяти? (Гукає, повернувшись лицем до балкона.) Синьйоро Лауро! Як мені показатися тепер їй на очі, коли мене так осоромив мій батько? Як він тут опинився? Як знайшов мене? Синьйоро Лауро! Чорти б ухопили ці дукати, якщо батько любить їх більше, ніж свого рідного сина! Хочє знати, де гроші! Приїхав рятувати те, що проковтнула морська глибина! Ох, чи є ще хто на світі нещасливіший за мене? Чи є ще в кого такий батько, як у мене? Синьйоро Лауро! Пер дію мію! Що я їй тепер скажу, коли я зовсім розорився? Боюсь, що вона відсахнеться від мене! (Хочє знову гукати Лауру, в цю мить вона з'являється на балконі.)

ЛАУРА. Синьйор Марино!

МАРО. Кохана моя!.. Каріссіма міа!..

ЛАУРА. Я все чула.

МАРО. Що ти чула?

ЛАУРА. Що? Хіба в тебе є від мене якісь таємниці?

МАРО. Ні, але що ти чула?

ЛАУРА. Що сюди приїхав твій батько! Хіба тобі неприємно, що я про це знаю?

МАРО. Що ти, звичайно... приємно... А хто це тобі сказав?

ЛАУРА. Тут був його слуга. Казав, що батько приїхав з тобою помиритися і привіз багато всіляких товарів.

МАРО. А ти правду кажеш?

ЛАУРА. Клянуся пречистою дівочою. Він пішов із Попивою, щоб привести старого до тебе.

МАРО. Із Попивою? І той пішов?

ЛАУРА. А чому б він не мав іти?

МАРО. Повинен був спочатку запитати в мене! Негідник, я вб'ю його!

ЛАЯРА. Чим він завинив перед тобою? Він хотів зробити як краще.

МАРО. Хотів, хотів, а занапастив мене. Піду пошукаю його. (Уклоняється Лаури.)

ЛАУРА. Я тебе чекатиму. Приходь. (Зникає.)

МАРО. Приїхав помиритися... Ох, Попиво, Попиво! Ти вбив мене, привівши цього диявола до мене в дім. (Розлючений, іде до першої лівої куліси.)

ПОПИВА (вибігає з-за першої правої куліси). Пане, пане! Приїхав твій батько!

МАРО. Та ну?

ПОПИВА. Справді, пане! Приїхав! Ти радий?

МАРО. Авжеж, дуже радий! (Кидається на нього.) Щоб ти луснув, дурню чортів!

ПОПИВА (*тікаючи від Маро*). Та що ти, пане, що з тобою? Хіба я коли-небудь зробив тобі щось погане?

МАРО. «Хіба я коли-небудь зробив тобі щось погане?!» Ти мене вбив, знищив, розорив! Зрозумів?

ПОПИВА. Та що ти, бог з тобою!

МАРО. Це не батько, а лютий звір прийшов до Рима, щоб перевірити мої рахунки, зганьбити моє ім'я, покарати, вбити мене...

ПОПИВА. Але ж кажуть, що він прийшов помиритися з тобою і привіз товари на продаж.

МАРО. Хіба можна вірити цьому дияволу? Ти ж не знаєш, як він накинувся на мене в присутності синьйори, як бігав за мною з ножом у руках, а я вдав, ніби він зовсім не мій батько! Його забрали до в'язниці. Ох, чому його там не повісили! Тепер він знову на волі — якийсь розбишака випустив його.

ПОПИВА. Та що ти? Невже це правда? А може, це зовсім не старий пан Маро, про якого я чув стільки доброго? Не інакше, як хтось усе це зумисне влаштував. Очевидно, Помет.

МАРО. Я не знаю, ні хто це зробив, ні навіть, але бачу, що на мою голову впало страшне нещастя, і думаю, що єдиний вихід для мене — взяти ножа та й зарізатися.

ПОПИВА. Та що ти, пане! Не треба впадати у відчай! Усьому можна зарадити, крім хіба смерті. Тепер не час плакати й думати про смерть: треба шукати якогось рятунку.

МАРО. Я пропав. Не знаю, що мені робити. Іменем господа бога благаю тебе — скажи, що робити?

ПОПИВА (*трохи подумавши*). А ти зробиш те, що я звелю?

МАРО. Зроблю все, тільки допоможи.

ПОПИВА. Ти правду кажеш?

МАРО. Правду.

ПОПИВА. Так от — піди до синьйори і признайся їй з усьому.

МАРО (*обурено*). З таким же успіхом ти міг би сказати: візьми мотузок і повіся!

ПОПИВА. Зачекай же, ради святих небес. Дай докінчити.

МАРО. Ну, гаразд, кажи, я послухаю!

ПОПИВА. Так от — піди до синьйори. Ніхто в світі не зміг би її переконати, що твій батько не привіз із собою багато товарів, що він — не найзаможніша людина в Дубровнику і що ти не єдиний його син.

МАРО. Нічого вона не знає.

ПОПИВА. Ні, знає! Перш ніж наблизити кого-небудь до себе, куртизанка дізнається, хто його батько й скільки в нього дукатів. Вона знає навіть те, хто був на твоїх хрестинах і взагалі таке, чого ти й сам не знаєш.

МАРО. Ну й нехай! А далі що?

ПОПИВА. Піди до неї й скажи: «Синьйоро! Ти мене знаєш і знаєш, хто мій батько, знаєш також, що він прийшов до Рима і вимагатиме звіту про гроші, які я на тебе розтринькав. Тепер ти повинна допомогти мені. Дай мені три тисячі дукатів!»

МАРО. Але де ж їй узяти три тисячі дукатів? Три тисячі золотих готівкою не мають навіть племінниці папи римського.

ПОПИВА. Ну, й веселун же ти! Племінниці папи! Та годі про золото. Синьйора поклала в банк Оледужата три тисячі, ти про це, можливо, й не знаєш. Цих три тисячі ти їй сам дав, і тепер вона мусить їх тобі повернути. Треба зробити так, щоб Саді дістав десь три тисячі дукатів, а якщо він, паскуда, не схоче, то нехай синьйора заплатить йому проценти і край!

МАРО. Ну, гаразд, припустимо, що ми дістали три тисячі дукатів. Що далі?

ПОПИВА. Далі? Далі зовсім просто! Все владнається само собою. Ти підеш, скинеш із себе цей оксамит, надягнеш купецьке вбрання, знайдеш батька й скажеш, що він бачив не тебе, а когось іншого, схожого на тебе. А коли він запитає тебе про гроші, покажеш йому три тисячі, а решту, скажеш, на щось витратив.

МАРО (*вагаючись*). Зняти цей одяг? Але ж у мене іншого немає...

ПОПИВА. «У мене іншого немає!..» Треба дістати, якщо не хочеш, аби тебе зовсім осоромили.

МАРО. Я ж сказав, що послухаю тебе. Зроблю все, що ти мені скажеш! Веди мене, куди вважаєш за потрібне.

ПОПИВА. От і прекрасно! Бачу, що ти порозумнішав. Ну, то кинь лихом об землю, нехай синьйора не бачить твоєї журби. Було б непогано дати їй трохи грошей. В тебе є хоч що-небудь?

МАРО (*розкриваючи гаманець*). Та дукатів сто п'ятдесят буде.

ПОПИВА. Ну, тоді все гаразд. Гроші відкривають нам усі дороги. (*Іде до будинку.*)

САДІ (*з'являється з глибини сцени. Попива у відчай обходить фонтан і зупиняється праворуч від Маро*). Я прийшла, синьйор Марин!

МАРО. Що «прийшла», хто «прийшла»?! Щоб уже скоріше по тебе прийшли чорти!

САДІ. Синьйорія сказала прийти по сто п'ятдесят дуката!

МАРО. Немає в мене грошей! Немає, і край! Край! Фініто! Все чорти вхопили! Дай мені спокій, а то вони й тебе вхоплять!

САДІ (*починає кричати*). Що «фініто»? Що значить «немає»? Іменем Авраама, Ісаака й Іакова, віддайте мені мій перли!.. О, спокусниці! О, куртизанки! Замовляти й хизуватися для вас легко, а коли треба платити,

то ви твердіша за алмаз. Платить дуката або віддайте мені перли!

МАРО. Чеси додому і приходь пізніше.

САДІ (кричить). Не піду! Я хочу дуката! Плати! Плати!

ПОПИВА. Дай йому, пане, ті гроші, які в тебе ще є, бо він влаштує скандал. Дай цьому дияволу все, що маєш, бо коли синьйора дізнається, то й справді будуть непереливки.

МАРО. Мовчи, бісів єврей! Ось гроші. Але не сто п'ятдесят дукатів — це дуже дорого.

САДІ (побачивши гроші, одразу ж стає лагіднішим). Ми ж домовились за така ціна.

МАРО. Цей єврей шкуру з мене здер! На, бери! (Кидає Саді гаманець, той спритно хапає його.) А тепер забирайся звідси!

САДІ (скоромовкою й лагідно). Гран мерси, велика дякую, ваша милість. Якби не скрута, я б не турбувала вас. Пробачте, не минайте моя крамниця й надалі! Ваша слуга... Низька уклін... (Весело виходить, стискаючи в руці гаманець.)

МАРО. От лихо! Як же мені тепер іти до синьйори, коли єврей зідрав останні дукати? Я покладав на них усю надію!

ПОПИВА. Що буде, те буде, ходімо! Треба, щоб у вас було серце, як у лева, а обличчя, як у ягняти! Ходімо, пане! (Підходить до будинку Лаури й стукає у двері парадного входу.)

ЛАУРА (з-за дверей). Це ви, Маро?

МАРО. Відповідай, Попиво, у мене язик не повертається. (Ховається під балкон або за ріг будинку.)

ПОПИВА (намагається затримати Маро, потім підбігає до балкона, де з'являється Лаура). Це ми, прекрасна пані. Відтоді, як до синьйора Маро приїхав батько з грошима, він тільки й думає про те, щоб тобі найкраще догодити. Наприклад, сьогодні посилав мене до оббивача меблів Луке, щоб той приніс тобі рулон найкращого оксамиту на кофту, а також білосніжного дамаску. (Маро жестами благає Попиву не перебріхувати. Попива заспокоює його. Лаура аж зітхає від радості.) Свята правда! А потім послав мене до хуторника замовити хутро ласки й ріси на підкладку. Був я і в золотаря Джіанпієстра, розмовляв з ним про рубін і алмаз!

ЛАУРА. Коханий мій!..

МАРО. Що ти верзеш, нещасний!

ПОПИВА. Не турбуйся, пане, якщо Попива й бреше, значить, так треба. Ох, синьйоро, коли б ти побачила, який галантний у Маро батько. Дізнавшись, що Маро буває в тебе, він сказав так: «Мені приємно, що син буває в гарних жінок. Такий уже закон молодості! Я теж замолоду був таким». Тільки от, знаєш, старий пан вимагає од синьйора Маро звіту про гроші, тому в синьйора Маро

є до тебе невеличка справа. Ох, як він кохає тебе!

ЛАУРА. Нехай каже, що в нього таке. Я ладна за нього життя віддати, не кажучи про все інше!

ПОПИВА. Я знав, синьйоро, що в тебе добре серце й розум, рівного якому не знайдеш у всьому Римі! Ти була справжньою панією і далі залишишся нею. Синьйор Маро поклоняється тобі, як мадонні. Він — це ти, а ти — це він, усе його — твоє, усе твоє — його, все ваше — моє, а я ваш вірний слуга... Але зараз нам потрібно трохи грошей, які ми хочемо вкласти в одне діло, бо вони для того й створені, щоб люди мали з них зиск. Розумієш, синьйоро?

ЛАУРА (лукаво). Розумію! Заходьте до будинку! (Щезає з балкона. Попива втирає з чола піт.)

МАРО. Ну й заварив же ти кашу! Що ж мені тепер робити?

ПОПИВА. Повір, пане, кращого моменту, як зараз, не буде.

ПЕТРУНЕЛЛА (відчиняє двері головного входу). Заходьте, пані чекає на вас. (Маро й Попива заходять. Проходячи повз Петрунеллу, Попива щипає її.) Щаслива пані! Полюбилі одне одного, а тепер вона і не їсть, і не спить — усе чекає свого коханого. А відтоді, як почувла, що батько Маро привіз йому з дому товари, просто збожеволіла! (Сміється і заходить до будинку.)

ПОМЕТ (виходить за кілька хвилин із глибини сцени разом з Уго, який тримає в руці букетик білих квітів). От бачиш, пане мій! Успіх — постійний супутник розумних людей. З дурними, нерішучими і байдужими він не прятелює. У благородних кров чиста, створена з курячого бульйону, а не з часнику, цибулі та сардельок! (Показує на Уго, який кумедно переминається з ноги на ногу.) Оце, треба віддати належне, справжня людина! Та я теж людина — тобто благородний, розумний пан, а не мужик. Щастя в моїх руках. Феліцитас феліцитантітум!

УГО. Помете, ти надто багато базикаєш. Веди мене в дому, веди мене в синьйора Лаура!

ПОМЕТ. Гаразд, пане мій, я поведу тебе прямісінько «в синьйору Лауру». Нарешті настав наш час! (Стукає в двері головного входу.)

ПЕТРУНЕЛЛА (з-за дверей). Хто там?

ПОМЕТ. Друзі.

ПЕТРУНЕЛЛА (визирає з віконця над дверима, сердито). Пані немає вдома!

ПОМЕТ (не звертаючи на неї уваги й заспокоюючи Уго, якого це дуже засмутило, обертається до балкона). Синьйоро Лауро, я хочу сказати тобі тільки двоє слів, якщо твоя ласка! (Якусь хвилину чекає, потім зно-

ву заспокоює Уго й сухо звертається до Петрунелли.) Синьйора Лаура нагорі?

ПЕТРУНЕЛЛА. Нагору, вниз, попроси, усміхнись! Марно гаєш ти час — іди геть від нас! «Дороженька, поклич!» Дай нам спокій, облянш.

ПОМЕТ. Петрунелло, серденько, куріпочко, облишмо жарти. Я мушу сказати синьйорі Лаурі шість слів.

ПЕТРУНЕЛЛА (передражнює Уго). Ля синьйора, є синьйора! Тепер не час, їй не до вас. Її ти не жди й додому собі йди.

ПОМЕТ. Бісова личина! Ця служниця глузує з мене! Петрунелло, я мушу сказати синьйорі Лаурі вісім слів!

ПЕТРУНЕЛЛА. Синьйора Лаура відпочиває.

ПОМЕТ. Скажи, Петрунелло, чому ти з мене знущаєшся? Адже раніше ми чудово розуміли одне одного. Петрунелло, Христом-богом благаю тебе, пусти мене й мого пана до синьйори.

ПЕТРУНЕЛЛА. В неї інші в пошані, а ви, певно, п'яні. (Уго зовсім розгубився, він нічого не розуміє.)

ПОМЕТ. Мабуть, нечистий цю дівку попував! Петрунелло, ти часом не збожеволіла?

ПОПИВА (виглядає у віконце над боковим входом). Вона не збожеволіла! А ось ти таки збожеволів! Тому й спіймався на гачок! Ех ти, телепню! «Прїїхав пан Мароє! Він страшенно скупий, питатиме сина, куди той подів гроші. Маро все прогуляв, і старий забере його в Дубровник...» Ха-ха-ха! Так ти казав чи не так? А коли ми поїдемо, ви зі своїм німцем займете наші місця? Зась! Цього ніколи не буде. Ви не доб'єтеся тут нічого, не допоможуть вам ні дукати, ні ніщо інше, нероби, розбишаки! (Плює на Помета.)

ПОМЕТ (побачивши Попиву, застигає і злісно дивиться на нього, квапливо міркуючи, як би знову повернути справу на свою користь). Синьйоро Лауро!

МАРО (виходить на балкон. При його появі Уго зовсім втрачає самовладання). Ти чого тут репетуєш, негіднику?

ПОМЕТ. Що я тобі зробив, синьйоре Марино?

МАРО. Бачу, ти хочеш, щоб я проткнув тебе мечем, розбійнику!

ЛАУРА (виходить на балкон і стає поруч з Маро). Не заводьтеся з ними, синьйоре Марино! Я ж ваша і не належатиму більш нікому! А ви забирайтеся геть звідси і щоб я вас більше тут не бачила!

ПОПИВА. Ну, Помете, чия тепер взяла?

Усі сміються з Помета, який не наважується навіть глянути на Уго.

УГО. Що це, Помет? Що такий?

ПОМЕТ. «Що такий! Що такий!» Це я теж хотів би знати! (Усі регочуть.)

УГО (підходить до балкона й махає Лаурі букетиком). Міо амор, міо амор! (Усі голосно сміються. Уго нарешті розуміє, що його обдурили, обертається до Помета й починає бити його букетиком квітів.) Фе, Помет, тради-тор, обманщик!

Помет бігає навколо фонтана й нарешті тікає зі сцени. Уго женється за ним і б'є його під загальний регіт.

ІНТЕРМЕЦЦО

ПОМЕТ (виходить на авансцену й зупиняється перед завісою. Стогне й тримається за спину). Чи бачив хто отаке, людоньки? В мого німця наче сам диявол вселився! Увивався коло мене, як чорт коло грішника, а бив так, наче замість спini в мене сакви католицького монаха! Клянуся святим Трипуном, здається, незабаром доведеться сказати своєму колишньому спокійному життю «прощай!» Оддію міа віта легіарда! Над світом запанували «нахвао» — лихі люди, а добрій людині — людині «назбіль» — стало нині дуже важко жити... А чи знаєш ти, благородна й добра громадо, хто такі добрі люди — «назбіль», а хто лихі — «нахвао»? То я розкрию тобі таємницю, про яку тут іще ніхто не знає... Кажуть, є десь така країна, називається вона стародавня Індія. Там собак прив'язують на мотузок, а жаб'яче кумкання ціниться дорожче, ніж у нас солов'иний спів! Там прекрасне життя. Навесні там не буває морозів, троянди і інші ніжні квіти не бояться пекучого літнього сонця. Чарівний спів найрізноманітніших пташок, що лунає навколо, веселить душу, а прозорі холодні струмки несуть вічне життя зеленій траві й густим лісам... Там немає слів: «моє», «твое». Там усе спільне, й живуть у тій країні добрі, тихі й розумні люди. Наскільки доля наділила їх розумом, настільки ж зробила їх і гарними. Вони не знають, що таке пожадливість... Погляд очей їхніх щирий, а серця не лукаві, й відкриті для всіх, щоб кожен міг бачити їхні добрі наміри... Щоб не набриднути вам своєю розповіддю, скажу іще, що це — добрі люди, люди «назбіль». І ось до цієї країни прийшли чарівники й почали привозити різні товари й вивозити золото, якого було дуже багато в тамтешніх річках. Разом з іншими товарами вони привозили також величезних кам'яних ідолів, які зображали мавп, папуг, різних страшних тварин із чаплиними ногами, з тулубами жаб, козлів, ослів та всіляких інших потвор... Жінки цієї стародавньої країни, в яких глузду було трохи менше, ніж у чоловіків, сказали: «Чарівники! Якщо ви хочете вивозити од нас золото, зробіть так, щоб оці ідоли ожили й заговорили». Охоплені золотою га-

рячкою, чарівники ідолів цих оживили. Так з'явилися лихі люди «нахвао». Словом, лихі люди почали розмножуватися і брати собі за жінку дівчат із родин добрих людей — людей «назбіль». Незабаром кількість їх почала зростати з такою швидкістю, що лихих людей стало більше, ніж добрих. Разом із отими чарівниками лихі люди з'явилися і в наших краях після того, як помер тихий, лагідний, добрий і мудрий Сатурно. Наші королі, не дуже мудрі, прийняли їх, і це прокляте племя почало псувати народ... Вік золота минув, кожен тепер поспішав захопити якнайбільше заліза, і лихі люди почали боротися з людьми

добрими заради панування над ними. І ця боротьба триватиме доти, поки люди добрі не перебіють усіх лихих. Бо, скажу відверто, добрі люди — це люди справжні, й такими вони залишаться завжди, а лихі люди — зле, погане, прокляте племя, яке заважає спокійно жити добрим людям... Нехай же ця істина буде для вас дорожча за комедію, яку ви сьогодні дивитесь. Ну, а тепер я піду до свого німця, побачу, хто він: добра чи лиха людина.

Той, хто хоче знати, що далі буде,
Хай на третю дію прийти не забуде.

ДІЯ ТРЕТЯ

Сцена та ж сама, що і в першій дії. Друга половина дня. Перед таверною стоїть Дундо і кладе в мішок каміння, залізний брухт та всілякий інший мотлох.

ДУНДО. Що, Бочо, йдуть уже?

БОКЧИЛО (стоїть біля парадного входу й пильно прислухається). Ще ні, пане.

ДУНДО. Кепські мої справи, якщо Помет обдурив мене. Він сказав, ніби мій син прийде переодягнений сюди і заплатить за цей товар три тисячі дукатів...

БОКЧИЛО. Ні, Помет на таке не здатний! Це чесна людина, я його знаю!

ДУНДО (піднявши з землі велику каменюку). Так би й луснув його, коли б міг! (Кладе каменюку в мішок.)

БОКЧИЛО (раптово). Ідуть, пане, чую, вже спускаються східцями.

ДУНДО. Не барися, Бочо! Зав'яжи мішок, давай скоріше сховаємося з тобою. (Дивиться на мішок, усміхається і йде до таверни.)

Бокчило жваво підбігає до мішка й, квапливо зав'язавши його, ставить під колону. Також сміється і йде до таверни.

МАРО (в скромній купецькій одязі виходить із Попивою з будинку. Рішуче прямує до таверни, але раптом зупиняється). Чи бачиш ти, Попиво, як поглазувала з нас доля? Доводиться дурити людей і вдавати із себе скромного, скинути свій розкішний одяг і надягти купецький. А оце треба йти на зустріч із батьком і казати йому: «То був не я, а хтось інший, схожий на мене». Та ще, до всього лиха, віддати йому три тисячі дукатів!

ПОПИВА. Подякуйте за все мені. Бо хто б ще зміг забрати в римській куртизанки три тисячі дукатів? Це було все одно, що вирвати в неї серце! Ходімо, пане!

МАРО (іде за ним, але раптом зупиняється). Ох, Попиво! Все пропало! Я ніколи не сподівався, що дійду до такого.

ПОПИВА. Чого ж тут боятися? Адже ти до батька йдеш!

МАРО. До батька! Я іду до звіра, що знищить мене одним поглядом, іду до людини, яка любить тільки гроші й зовсім не думає про те, що означає для сина кохання.

ПОПИВА. Терпіння передусім. Я вважаю, що з цими трьома тисячами дукатів, які в нас є, ми повинні обдурити і твого батька, і синьйору Лауру й поїхати звідси геть.

МАРО. Що ти кажеш, Попиво? Я скоріше помру, ніж зроблю це!

ПОПИВА. Ну гаразд. Стукай у двері, а то ще справді помреш.

Маро стукає в двері таверни.

БОКЧИЛО (з таверни). Хто там?

МАРО (відходить убік). Це Бокчило, от ще лихо! (Попива затримує його. В найближчому до глядачів вікні з'являється Бокчило.) Бочо, де тато?

БОКЧИЛО (вдає, що приємно вражений появою Маро, кричить у глибину кімнати, відійшовши од вікна). Пане, прийшов твій син, синьйор Маро!

З таверни долинає голос Дундо Марос. Маро знову хоче сховатися, але Попива затримує його. На порозі таверни з'являється Дундо. З-за плечей у нього виглядає Бокчило. Якійсь час батько й син мовчки дивляться один на одного. Слуги з цікавістю чекають, що ж буде далі.

ДУНДО. Маро, дорогий, синку... (Простягає руки до сина, здивованого й зворушеного такою зустріччю.)

МАРО (підштовхуваний Попивою, радісно кидається йому в обійми, гадаючи, що обман удався). Як ся маєш, батьку?

ПОПИВА. Початок просто чудовий!

МАРО. Як тільки мені сказали, що ти приїхав до Рима, я оббігав усе місто, шукаючи тебе!

ДУНДО. Синку мій! Втіхо ти моя!.. (Знову обіймає його.)

БОКЧИЛО (підходить до Попиви). Яке коріння, таке й насіння.

МАРО. Що привело тебе до Рима, батьку? **ДУНДО**. Приїхав, щоб, по-перше, тебе простити, а по-друге, привіз тобі дещо з товарів. (Маро хоче подивитися, що в мішку, та Дундо зупиняє його.) Ні, ти спершу мушиш дати мені три тисячі дукатів... Ну, як ти тут живеш? Здоровий? Не хворієш?

МАРО. Здоровий, батьку, здоровий! Однак ходімо до мене додому.

ДУНДО (помітивши, що Попива й Бокчило підкралися до Маро ззаду і підслухають їхню розмову). Ану геть!

ПОПИВА (разом із Бокчилом відходять убік і стають під Лауриним будинком). Цікаво, чим закінчиться ця комедія?

БОКЧИЛО. Боже милостивий: син виканяний батько!

ДУНДО. Маро! Я не хотів тебе розпитувати при слугах. Скажи мені правду: це не ти вчора подбав про те, щоб мене посадили у в'язницю? Не соромся, будь одвертий. Я теж був колись молодим.

МАРО (якусь хвилину вагається, потім вирішує розігрувати комедію далі). Як ти міг таке про мене подумати, батьку? (Бокчило від здивування аж хреститься, а Попива підморгує Маро й підбадьорює його.) Та, зрештою, нічого дивного тут немає. Інші також плутали нас. Тут є один синьйор, схожий на мене, його всі називають синьйор Марин, але він весь в оксамиті, з золотим ланцюжком на шії, а я звичайний купець, небагатий...

Бокчило сміється. Попива заспокоює його.

ДУНДО (лукаво). Я дуже радий, що помилився! (Набік.) Ну стривай же! (До сина.) Ну що ж, бери товар і неси додому. (Маро іде до мішка, та Дундо знову зупиняє його.) Ні, ти спочатку дай мені три тисячі дукатів. Скажи, а в тебе є надійний склад, де ти тримаєш свої товари?

МАРО (не знає, що відповісти, бо ніякого складу в нього немає, але Попива жваво жестикулює — мовляв, придумай що-небудь). Є комора!

ДУНДО. Ага, комора! А в мене нема нічого, тільки шкатулка, в яку я покладаю три тисячі дукатів. Гей, Попиво! Бери мішок і неси додому. Бочо, допоможи йому, завдай на плечі! А ти, Маро, виймай дукати!

ПОПИВА (підбігає до мішка). Цікаво, чим усе це скінчиться?

БОКЧИЛО (завдає йому мішок на плечі й плескає по ньому). Це відомо тільки святому Влахові.

Маро поглядає на мішок і, не знаючи, що в ньому, нерішуче передає батькові один за одним три мішечки грошей.

ДУНДО (бачачи, що син усе ще стоїть на місці й що все це йому здається підозрілим). Іди, синку, склади товар у коморі й вертайся по мене!

МАРО (проводжає очима Попиву, який несе мішок спочатку по авансцені, потім навколо фонтана й нарешті іде праворуч у глибину сцени. Бачачи, що йому вже нема чого тут робити). Повернуся, батьку, обов'язково повернуся!

ДУНДО (якусь мить дивиться їм услід, усміхається від думки, що так хитро обдурив сина, потім зважує на долонях мішечки з дукатами). Бочо, Бокчило, ти бачив? Я врятував свої три тисячі дукатів! Ласий шматок вирвав із кігтів лева!

БОКЧИЛО. Що мені з того, коли я нічого з цього не матиму?

ДУНДО (хмурніє й відходить убік). Іди ти до біса!

БОКЧИЛО (благає). Дай!..

ДУНДО. Не дам! (Відвертається й ховає мішечки в торбину, але потім, змишувавшись, кличе слугу.) Ходи сюди! (Бокчило квапливо підбігає, Дундо кладе йому на долоню монету.) Це тобі на вино.

БОКЧИЛО. Хай тебе благословить бог! Та якщо вже ти дав мені на вино, то дай і на закуску!

ДУНДО (плює на простягнену руку Бокчила). Постривай-но, розбишако! Дома я з тобою поквитаюсь! О, святий Влаху, що воно за слуги тепер пішли! Без них погано, а з ними ще гірше! Зіпсував мені весь настрій, нікчема отакий! Ходімо, Бочо, зараз ти щось побачиш! Тепер мій синок знатиме, як не впізнавати свого батька! Ха-ха-ха! (Іде з Бокчилом до таверни.)

ПОМЕТ (з'являється в глибині сцени, в подертому плащі й капелюсі, натягнутому на вуха. Тягне за собою валізи. Виходить на авансцену й зупиняється). Бачите, люди добрі, що зі мною зробила паскуда фортуна? Я ж казав, що не можна довіряти жінкам. Як добре було нам ще зовсім недавно: мов сир у маслі, почували ми себе з моїм німцем. А зараз? Послав мене під три чорти, та ще й з дому вигнав. «Фуї, марш жінаус ді касса міа!» Геть із мого дому! І тепер мій шлунок опинився під загрозою. Де ж ти тепер харчуватимешся, шлунку мій? Ох, так, так, тепер тобі доведеться задовольнитися тим, що мені вдасться роздобути, ото ж поведься чемно, як і досі, бо доброго матраса пізнають у бурю. Проте я все одно скидаю перед тобою капелюх і відаю тобі належне, бо я не такий, як інші, що в нещасті відвертаються від друга й удають, ніби не помічають його. Хто не скуштував горя, той не знає, що таке щастя. Після оцту мальвазія здається іще солодшою, а каплуни, перепілки та фазани стають набагато смачнішими після сардельок. Та я по-

ки ще не здаюся! Якщо Дундо Марое виманить у сина три тисячі синьйориних дукатів, ми знову з'явимося тут із моїм німцем. Королями ввійдемо до синьйориного дому, да-лебі! Це вам каже не хто-небудь, а Помет!

Чути звуки музики, і в глибині сцени з'являється
Ондардо.

Ти тільки поглянь на цього патриція. Треба піти вклонитися йому. (Лишає валізи біля фонтана.)

Ондардо фон Аугуста, старий з Аугсбурга, тримається з гідністю. Його супроводжує почет, який грає пісню, що її любила в дитинстві дочка Ондардо Магдалена. На площі Ондардо озирається. Коли до нього підходить Помет, він дає поштові знак урвати пісню.

ПОМЕТ. Бачу, пане, що ти великий вельможа: Низько вклоняюся тобі й, коли потрібна якась допомога, можу стати в пригоді.

ОНДАРДО. У мене велике горе, добрий чоловіче. Я шукаю свою дочку, яку втратив вісім років тому.

ПОМЕТ. А як звали твою дочку? (Пригнічений своїм тяжким горем, Ондардо весь час дивиться в одну точку. Помет і собі починає дивитися туди, гадаючи, що старий щось цікаве побачив.)

ОНДАРДО. Магдалена. Народилася вона у Венеції. Там і виросла, й розцвіла, мов ружа. На лихо, впала вона в око одному венеціанському дворянинові. Він сподобався їй, і вони з ним утекли. Чого я тільки не робив, щоб знайти дочку, але вона мов у воду впала.

ПОМЕТ. Думаю, що я зміг би тобі допомогти, але що ти мені за це даси?

ОНДАРДО. Я обіцяю сто дукатів тому, хто знайде мою Магдалену.

ПОМЕТ. Непогано! Але де ж її шукати?

ОНДАРДО. Мені відомо, що донедавна вона жила в Римі. І якщо з нею нічого не скоїлося, то мусить знайтися.

ПОМЕТ. Але ж як тут угадаєш, твоя це дочка чи ні?

ОНДАРДО. В неї є одна важлива прикмета: на лівому плечі велика родимка.

ПОМЕТ. Коли так, то можеш покластися на мене. Я огляну всіх жінок у місті, поки не знайду твою дочку. Приходь сюди о десяти годині вечора — почувеш деякі новини.

ОНДАРДО. Хай допоможе тобі бог! (З такою ж гідністю, як вийшов на сцену, іде за першу кулісу. Почет супроводжує його під звуки музики.)

ПОМЕТ. І тобі, пане, теж! (Іде за ним, копіюючи його великі кроки, й раптом зупиняється біля колони.) Чи хто чув отаке, люди? Клянусь святим Трипуном і богородицею із Шкрпела, що я на цьому добре зароблю! Ех, якби Лаура та перетворилася на

Магдалену! В мене було б сто дукатів. Отак, Помете. Нема лиха без добра. Гаразд, треба насамперед спитати в Петрунелли, чи нема в її синьйори на плечі родимки. (Кладе плац на валізи, підбігає до головного входу і стукає в двері.) Петрунелло! Петрунелло! Відчини!

ПЕТРУНЕЛЛА (виглядає з віконця над дверима). Чого тобі, бідолахо? Чого ти, мов той прибулда, ходиш коло нашого дому? Пані звеліла ж тобі забиратися звідси!

ПОМЕТ. Люба моя Петрунелло! Благаю тебе, як саму королеву: вислухай мене!

ПЕТРУНЕЛЛА. Ну кажи, що там у тебе таке!

ПОМЕТ. Ні, ти вийде сюди — дуже пильна справа. (Петрунелла зачиняє вікно. Помет показує жестами, як він оглядатиме плечі жінок, потім удає, що рахує зароблені гроші. Коли з'являється Петрунелла, він веде її праворуч, до таверни.) Послухай, Петрунелло, чи не розкажеш ти мені, яка спина у своєї пані?

ПЕТРУНЕЛЛА (кидається до дверей). Ти що, з глузду з'їхав?

ПОМЕТ (наздоганяє і зупиняє її). Стій, куди ж ти? Ох, лихо ж ти моє! Ну, гаразд, я спитаю інакше: чи вміє твоя пані розмовляти по-німецькому?

ПЕТРУНЕЛЛА. Як же їй не вміти, коли вона з Німеччини!

ПОМЕТ. З Німеччини, кажеш? А звати її Лаура?

ПЕТРУНЕЛЛА. Це ім'я в неї не справжнє. (Озирається на будинок, боячись, щоб її не почула Лаура. Потім відводить Помета до фонтана.) Справжнє її ім'я Магдалена. (Помет вражено зупиняється, наче громом прибитий.) Приїхавши до Рима, вона змінила ім'я з кількох причин, але головним чином через батька німця, який її розшукує і хоче вбити.

ПОМЕТ. Петрунелло! Золоті твої уста! Як ти сказала? Її ім'я Магдалена, а батько її німець? Ох (починає рахувати уявні гроші): десять, двадцять, тридцять, сорок, п'ятдесят...

ПЕТРУНЕЛЛА. Що з тобою, Помете, що ти робиш, бідолашний?

ПОМЕТ. Петрунелло! Ти зробила мене королем. Тепер я буду справжнім багатієм! (Рахує далі): шістдесят, сімдесят, вісімдесят, дев'яносто, сто-о-о! (Починає стрибати, як божевільний.)

ПЕТРУНЕЛЛА. Ой, людоньки! Рятуйте, Помет збожеволів! Благаю тебе, не кажи пані про те, що дізнався від мене. Лаура це від усіх старанно приховує!

ПОМЕТ. Петрунелло! Ти будеш розкошувати в житті зі мною, а я з тобою. Тільки спитай свою пані, чи не хоче вона вийти заміж за мого німця.

ПЕТРУНЕЛЛА. Ти, Помо, знову своєї, чи, може, вже забув, що тобі сказала синьйора?

ПОМЕТ. Ні, не забув. Але тепер усе змінилося. Синьйор Маро обдурив вас, виманив у синьйори три тисячі дукатів і віддав їх батькові. А батько нічого не привіз йому, бо він — старий скнара й лихвар.

ПЕТРУНЕЛЛА. Що ти мелеш, Помете? Це вчора...

ПОМЕТ. Вчора було так, а сьогодні все змінилося!.. Та он і синьйор Маро іде сюди з Попивою. Сховаймося, і ти сама побачиш, що сталося сьогодні! (Тягне її за першу ліву кулісу.)

МАРО (вбігає сердито справа і кричить). Проклятий старий! Замість товарів підсунув мені якийсь мотлох і виманив у мене три тисячі Лауриних дукатів. Стукай, Попиво, стукай, я видряпаю цьому розбишаці очі, я шукаю з нього спущу!

ПОПИВА (стукає у двері таверни). Агов, пане Марое, агов, Бокчило!

БОКЧИЛО (визирає з найближчого віконця). Що там за галас?

МАРО. Брехуни! Старий розбишако! Що ви напхали мені в мішок? Віддайте мої дукати!

ДУНДО (з'являється в другому вікні. Спокійно, неквапливо). Що тут за крик?

МАРО (трохи спокійніше). Батьку! Що ти зі мною зробив?! Продав мені за три тисячі дукатів мішок мотлоху?

ДУНДО. Що з тобою, чоловіче добрий? Хто ти й що хочеш від мене? (Маро й Попива німіють.) Бочо, що це за люди?

БОКЧИЛО (довго розглядає їх). А звідки ж мені знати, пане? Гамселили в двері, мов божевільні. Мабуть, які подорожні, чи що... Я їх не знаю...

ПОМЕТ. Чуєш, Петрунелло? Чи бачила ти коли-небудь отаку комедію?

МАРО. Що це з тобою, батьку? Я ж твій син, а ти вдаєш, ніби не знаєш мене.

ДУНДО (перепитує). Чий син, чий?

МАРО. Чортів, коли не чув! Віддай мені мої дукати!

ДУНДО. Бочо! По-моєму, це якийсь божевільний. Зачини вікно. Нам нема про що розмовляти з божевільними.

БОКЧИЛО. І я теж так гадаю, пане! (Обидва відходять од вікон. Маро й Попива безпорадно дивляться то на одне, то на друге вікно.)

ПОМЕТ. Ну, тепер ти все зрозуміла, Петрунелло? Тільки знай, що це я навчив їх цієї хитрості.

МАРО (кидається до зачинених дверей таверни). Чортів брехуни, грабійники! (Повертається до Попиви й бачить, що той за спиною погрожує йому кулаками.) Брехун ти, Попиво, негідник! Я во'ю тебе! Єдиний вихід

для мене — повіситися. Бо я нізачо не розплачуся з такими боргами. А батько—справжній звір, виманив у мене синьйорині три тисячі дукатів! Ох, Попиво! Ти вбив мене! Ти вбивця. (Безсило опускається на підніжжя фонтана.)

ПОПИВА. Господь із тобою, пане. Перестань сумувати і послухай, що я тобі скажу.

МАРО (роздратовано). Що ти ще можеш мені сказати, злий мій генію, смерте моя! Ти вбив мене!.. (У відчаї.) Що мені тепер робити, як далі жити?!

ПОПИВА. Заспокойся, пане! Не треба тужити. Вихід завжди можна знайти, головне, щоб людина не втратила глузду. Бо коли втрапиш глузд, то всьому кінець.

МАРО. Ох, добре тобі говорити, Попиво! В кишені порожньо, ім'я знеславлене, борги... А я до такого життя не звик! Що ж мені нещасному тепер чинити?

ПОПИВА. Є вихід, заспокойся!

МАРО. Кажі, який, я все зроблю!

ПОПИВА. У тебе вдома є рубін. Треба взяти його і віднести синьйорі. А щоб розчулити її, я заспіваю серенаду. Вона ще нічого не відає і залишить нас у себе на ніч. А коли вона засне, ми заберемо все, що можна, обміняємо в Саді на дукати, розплатимось із боргами й поїдемо геть з Рима. Так буде найкраще.

МАРО. Я згоден на все. Хай буде так, як ти кажеш.

ПОПИВА. Тоді не будемо гаяти часу. Ходімо по рубін.

МАРО. Дай руку, бо я зовсім охляв, мов та риба на суші. (Виходять праворуч.)

ПЕТРУНЕЛЛА (вона все чула й не кинулася на Маро тільки тому, що її стримував Помет). Сучий син! Щоб тебе чортяка вхопив! Вір після цього ніжним словом, приятелю із такими! Бідолашна моя пані! «Маро—моє життя, Маро—моє серце, Маро—для мене все», а Маро—зłodій і негідник. Якби не побачила на власні очі, ніколи не повірила б!

ПОМЕТ (спокійно, спершись на ріг будинку). Ну, тепер ти переконалася, що ситуація змінилася?

ПЕТРУНЕЛЛА. Пропало три тисячі дукатів, наче корова язиком злизала.

ПОМЕТ. А все це сталося тільки тому, що ви не хотіли послухати Помета. Це буде для вас доброю наукою! Я все передбачав і попереджав вас.

ПЕТРУНЕЛЛА. Моя пані буде в страшному відчаї.

ПОМЕТ (підходить до неї). Тепер ви переконалися, Петрунелло, хто ваш друг. Зараз я піду по свого німця і приведу його до вас, а ти розкажи тим часом усе своїй пані. (Бере валізи.)

ПЕТРУНЕЛЛА. Гаразд. (Підбігає до бокових дверей, але раптом зупиняється, почувши, що її кличе Помет.)

ПОМЕТ. Петрунелло! Коли мій німець здобуде твою пані, то чи здобуду я тебе?

ПЕТРУНЕЛЛА. Здобудеш, Помо, здобудеш, хай бог благословить тебе за те, що ти так любиш нас.

ПОМЕТ. До побачення, Петрунелло! (Іде веселий ліворуч у глибину сцени.)

ПЕТРУНЕЛЛА. Тепер я бачу, що Помет—вірний друг нашого дому. Заміж піду тільки за нього, а Попива нехай собі навіть повіситися. Побіжу розповім про все пані. (Поспішає до східців, але раптом зупиняється, почувши голос няні.)

НЯНЯ (виходить з Пере з-за першої правої куліси). Послухай, донечко, ти не знаєш Маро Марое з Дубровника?

ПЕТРУНЕЛЛА. А це часом не наш Маро? Молодий пан віком двадцяти одного року, гарний із себе?

НЯНЯ. Так, це він. А що, він у вас зупинився?

ПЕТРУНЕЛЛА. Авжеж, він живе з нами, ціліснькими днями просто не відходить од нас.

НЯНЯ. А з ким це «з нами», донечко?

ПЕТРУНЕЛЛА. Зі мною і моєю пані, синьйорою Лаурою, першою римською куртизанкою. Моро несе до неї все, що має.

ПЕРЕ. Ох, лишенько моє!

НЯНЯ. Бідолашна моя дитина!

ПЕТРУНЕЛЛА. Що це з хлопчиною?

ПЕРЕ. Нічого. Просто щось у серце закололо.

ПЕТРУНЕЛЛА (пильно дивиться на Пере). А цей хлопчина теж із Дубровника?

НЯНЯ. Так, він теж із Дубровника!

ПЕТРУНЕЛЛА. То він міг би зайти до моєї пані. Але якщо, звичайно, в нього є гроші. Бо вона дуже любить дукати. Маро витратив на неї вже цілих п'ять тисяч.

ПЕРЕ. Ох!..

ПЕТРУНЕЛЛА. Та що це з тобою таке?

ПЕРЕ. Щось кидає мене в жар.

ПЕТРУНЕЛЛА. Це ти, певно, простудився! Я вам ще дещо розповім про нашого Маро: він устиг уже розтринькати на мою пані п'ять тисяч дукатів і обіцяв з нею одружитися.

ПЕРЕ. Бідна моя голівонька!

ПЕТРУНЕЛЛА. Та що це з хлопчиною? (Хоче підійти до Пере, але няня зупиняє її.)

НЯНЯ. Я тобі все поясню. Це зовсім не хлопець, а Пере, наречена Маро, теж із Дубровника. Він обіцяв одружитися з нею. Та вже три роки не подає про себе жодної вісточки, от ми й приїхали сюди, щоб знайти його. Сама доля звела нас із тобою, бо ми шукаємо його вже три дні й ніяк не можемо знайти. Тепер ти знаєш усе! Скажи ж своїй

пані, що Маро давно заручений з іншою і що так негоже робити: сьогодні — одну сватати, а завтра — іншу. (До Пере.) Заспокойся, дочечко, не плач, нам треба якнайшвидше знати його і забрати з тобою.

ПЕТРУНЕЛЛА (почувши слово «наречена», починає схвильовано ходити туди й сюди по сцені). Ну, так ось! Я теж не все ще сказала! Мій обов'язок сповістити вас, що цей Маро — шахрай і грабіжник і що в моєї пані він виманив три тисячі дукатів. Далі терпіти це не можна!.. (Відводить Пере убік.) Ходімо, дівчино, я познайомлю тебе зі своєю пані. (Веде Пере до головного входу, пропускає її вперед, а сама обертається до няні.) Ходімо, няню, поміркуємо разом, як нам, жінкам, провчити цю свиню Маро! (Іде до будинку.)

НЯНЯ (іде слідом за нею). Хай благословить тебе свята діва Марія, сестричко! Зустріч із твоєю пані для нас бажаніша, ніж із самим папою римським!

ПОМЕТ (виходить ліворуч із глибини сцени. Він по-святковому вдягнений, у високих чоботях. Капелюх його прикрашений пір'ям, на шиї ланцюжок. За ним, підстрибуючи, іде Уго). Хонорес мутант морібус! Правда, пане, що коли мене хто побачить у такому вигляді, то скаже: «Цей блюдолиз Помет збожеволів». А він, звичайно, не знає, що тепер я сам став паном, графом. Тому й ланцюжок почепив на шию. Зараз ти побачиш, що синьйора Лаура — німкеня Магдалена, дочка багатія Ондардо фон Аугусто і його спадкоємиця. Тепер ми заживемо, як королі!

УГО. Ти надто багато базикаєш, Помете! Краще відведи мене до синьйори!

ПОМЕТ. Зажди ще трохи! Незабаром знаєш справжнього блаженства! (Гордо піднявши голову, іде до Лауриноного будинку, стукає в двері, загортається в плащ і гукає, дивлячись на балкон.) Синьйоро Лауро, пардона міа беллісіма, вірні слуги чекають на твою милість! (Церемонно вклоняється, знявши капелюх. Уго наслідує кожен його рух.)

ЛАУРА (виходить на балкон, сумно). Це ти, Помете?

ПОМЕТ. Я, пані, твій вірний слуга! (Мацає рукою Уго, який застиг у низькому поклоні, і штовхає його.)

УГО (випростуючись). І я! І я також!

ЛАУРА. Підніміться нагору. Петрунелло, відчини ім!

ПОМЕТ. Ох, пані, якби ти трохи раніше зробила це, то твої три тисячі дукатів не пропали б марно.

ЛАУРА (з болем у голосі). Так уже мені судилося.

ПОМЕТ. Але ти не журись, ми йдемо до тебе не з порожніми руками, я і мій пан.

ЛАУРА (одразу повеселівши). Піднімайтеся нагору, я чекаю на вас. (Іде з балкона.)

ПОМЕТ. Бачиш, пане, яка ціна жіночій вірності? (Вдає, ніби рахує гроші.)

ПЕТРУНЕЛЛА (відчиняє двері головного входу). Заходьте! (Помет одразу ж підходить до неї, Уго чепається.) Ти ще не знаєш, Помете, яка чекає тебе в нас новина!

ПОМЕТ. А що таке? Кажі швидше!

ПЕТРУНЕЛЛА. Заходь, побачиш сам!

ПОМЕТ. Чого ти стоїш, пане? Заходь! Перед тобою ж відкрилися небеса!

УГО (кидається до дверей). О, міо амор, міо амор...

ПОМЕТ (біжить до Уго). Міо амор... міо амор...

Петрунелла іде разом з ними до будинку. Смеркає. Чути вечірній дзвін. З-за правої куліси виходить факельник, запалює ліхтар біля таверни і йде ліворуч. За кілька секунд входять Маро і Попива.

ПОПИВА (у нього в руках лютня). Швидше, пане, нам не можна гаяти ні хвилини!

МАРО. Ти, Попиво, співай, а там воля божа.

ПОПИВА. Я вкладу в пісню всю свою пристрасть. (Стає біля фонтана в належній позі й співає на мотив «Мадригала» Монтеверді.)

На весь світ ти єдина для мене кохана,
Мені дорогий твій образ і щічки рум'яні.
День і ніч я дивився б на вроду твою,
Квітку, пташко, Лауро, лиш тебе одну
я люблю.

Ти мій запашний весняний цвіт,
Як не вийдеш до мене, помру цю ж мить,
Помру без тебе!

(Попива доспівав пісню, але у вікні ніхто не з'являється. Він знову повторює останній рядок «Помру без тебе!..» Та у вікні все одно ніхто не з'являється, і він підозріло дивиться на Маро.) Дивно, пане, що ніхто не озивається!

МАРО. Треба постукати в двері.

Попива починає стукати в двері головного входу.

ПЕТРУНЕЛЛА (з'являється у віконці над дверима). Хто це там стукає?

ПОПИВА. Петрунелло, голубко, серденько, ясне сонечко!

ПЕТРУНЕЛЛА. Брехун нікчемний, як тобі не соромно?

ПОПИВА. А що ж я такого зробив? Хіба, може, коли вщипнув?

ПЕТРУНЕЛЛА. Не про те мова, лобуряко!

ПОПИВА. А про що ж? Може, моя рука дозволила собі щось зайве? То винна ж рука, а не я! Та все одно мене ти люби, свого коханого не загуби!

ПЕТРУНЕЛЛА. Ти ще й глузуєш, негіднику... Диявол, дурисвіт!

ЛАУРА (виходить на балкон). З ким це ти, Петрунелло, розмовляєш?

ПОПИВА. Це ми, синьйоро, я і мій пан. Принесли тобі рубін. (Розтуляє долоню, на якій лежить рубін.)

ЛАУРА (холодно). Добре, зачекайте. (Зникає.)

ПОПИВА (опускає руку, замість усмішки на обличчі в нього з'являється кисла міна. До Маро). Здається, пане, що нічого доброго ми тут не діждемося. Може, вони щось пронохали?

МАРО. Ох, Попиво, я не знаю вже, що й думати!

ПОПИВА (хоче заговорити до Петрунелли, але бачить, що вона теж зникла. Він знову починає стукати й голосно кликати). Петрунелло, агов, Петрунелло, де ти там? Відчини!...

ПОМЕТ (з'являється у віконці над боковим входом, в тому самому, де в першій дії з'являвся Попива). Що таке?! Хто це там стукає, хто репетує? А, це ви, синьйоре Марин, мені дуже приємно бачити вас, але, на жаль, місця всі зайняті, ніде сісти, а комедія почалася вже давно. (Побачивши Попиву, що закам'яніло стоїть під дверима.) О, Попива, ти теж тут? Ха-ха, вовк перехитрив лисицю!

МАРО. Розбишак! Як би я хотів, щоб ти попався мені в руки! Я б із тебе всю кров випустив!

ПОМЕТ. Ні, пане, вам це не вдасться...

ПОПИВА. Ану спустися вниз, шахраю, я покажу тобі, де раки зимують!

ПОМЕТ. Спуститися вниз? Я ж тільки що піднявся сюди, а ви звідси спустилися.

ПОПИВА. Заклинаю тебе сонцем і морем, зійди вниз, чуєш?

ПОМЕТ. Я трохи глухуватий, але ти краще благай бога і діву Марію, щоб я не сховався, бо я добряче провчу тебе й покажу, хто такий Помет!

ПОПИВА. Клянуся богом праведним...

ПОМЕТ. Клянуся святим Трипуном...

ПОПИВА... Святим Влахом...

ПОМЕТ... богородицею із Шкрпела...

ПОПИВА... святим Антоном і Миколаєм з Бара.

ПОМЕТ... богородицею з Матутіна, святим Петром, Андрієм, муками Берри, всіма святими й праведниками, всіма угодниками божими, що нічого в тебе не вийде, до будинку цього тобі вже не потрапити!

ПОПИВА. Ех, якби ти спустився вниз, я б тобі показав.

ПОМЕТ. Якби, якби. Вас же там двоє, а я один.

МАРО (кидається до дверей). Синьйоро Лауро, відчини, щоб я схопив цього негідника!

ЛАУРА (виходить на балкон). Що тут знову за галас? А, синьйор Марин!

МАРО. Синьйоро, міа белла!

ЛАУРА. Значить, ось чого я від тебе дочекалася?!

МАРО. А в чому річ, синьйоро?

ПЕТРУНЕЛЛА (з'являється у віконці над дверима в ту мить, коли Лаура виходить на балкон). Ти ще питаєш, безсоромний? Я видряпаю тобі очі, щоб ти не дивився більш ними на світ божий!

ПОПИВА. Петрунелло, що сталося? За що така немилість? А, це вам, напевне, щось набрехав Помет!

ПЕТРУНЕЛЛА. Ні, не Помет. Я сама на власні очі бачила, куди пішли синьйорині три тисячі дукатів.

МАРО. Я про це нічого не знаю, синьйоро!

ПЕТРУНЕЛЛА. Ти не знаєш? Справді?..

ЛАУРА (перебиваючи Петрунеллу). Замоквни, Петрунелло. (До Маро.) Так ти цього не знаєш? Он як! А ти знаєш, що в тебе є наречена? (Попива сідає, бачачи, що все пропало.) Ти ж мені казав, що ти незаручений. Годі! Ти мене двічі вже обдурив і то так, як ніхто нікого ще не обдурював. Чи ти, може, гадаєш, що в Римі це дозволяється? Віддай мені мої три тисячі дукатів, бо потім пошкодуєш! (Іде з балкона.)

МАРО. Хвилиночку, синьйоро, дозволь щось запитати тебе!...

ЛАУРА. Тобі немає про що мене запитувати. Я тобі вже все відповіла. Хочеш іще щось почути? То слухай! (Обернувшись до дверей, ніжним голосом кличе.) Синьйоре Уго, міо каро... Мій коханий!...

Маро й Попива у відчаї дивляться один на одного, потім люто кидаються до дверей таверни, ніби хочуть розтрощити її.

Синьйоре Уго... Міо каро!..

УГО (виходить на балкон, обнімає Лауру й махає з балкона Маро.) Буона сера, синьйоре! Добрий день!

Петрунелла регоче, Помет висовується з віконця і глузує з Попиви.

ПОПИВА (кидається до дверей). Ошуканці, негідники... Петрунелло, відчини!

ПЕТРУНЕЛЛА. Ще чого! Щоб ви в нас щось украли, волоцюги?!

МАРО (вихоплює з піхов меч і б'є ним по балкону). Впустіть нас, інакше ми вас усіх повбиваємо!

ПОМЕТ. Бачите, люди добрі, хто тепер сильніший? Бачите, на що здатний Помет?

МАРО. Щоб тобі заціпило! Чуєте, відчиніть, бо підпалю будинок! (Люто розмахує мечем.)

ПОПИВА. Відчиніть, бо виламаємо двері!
(Грюкає у двері.)

ПЕТРУНЕЛЛА. Це ви підпалите будинок?

ЛАУРА. Це ви хочете виломати мої двері?

УГО (метушиться по балкону). О-ох! О-ох!

ПОМЕТ (кричить). Клянуся всіма святими! (Всі замовкають і дивляться на нього, чекаючи, що він скаже.) Клянуся богом, що коли б я зійшов вниз... коли б я зійшов вниз... то передувши би вас, мов кошенят!

Маро і Попива шаленіють від люті й починають щосили кричати, стукати в двері. Маро смикає за дзвінок. Дзвінок ніжно дзеленчить у будинку.

ГОСПОДАР ТАВЕРНИ (розбуджений галасом, з'являється в першому вікні таверни, тримаючи в руках ліхтар, і теж починає кричати). Зараз же замовкніть! Розбудите пів-Рима своїм криком. Перестаньте галасувати, розбійники! (Та галас не змовкає, а навпаки, ще міцнішає.)

ДУНДО (разом з Бокчилом виходить із таверни і, бачачи, що непереливки, смикає за мотузку дзвону, який висить перед таверною. Озиваються глухі, густі звуки дзвону. Всі одразу ж замовкають і обертаються до Дундо, який перестав дзвонити й наївно питає). Що тут діється такої пізньої пори? Яке сьогодні свято?

МАРО (обертається до Дундо з мечем у руках). Свято, кажеш? То для тебе це свято? Це ти у всьому винен! Ти! (Кидається на нього.)

ГОСПОДАР ТАВЕРНИ (побачивши оголений меч Маро, починає волати на поміч). Пробі, вбивають! Рятуйте! (Тікає од вікна. Бокчило затуляє собою Дундо. В цю мить за сценою чується чийсь голос.)

ОНДАРДО (виходить праворуч із глибини сцени). Це що, мене так зустрічають?

Почет, який супроводжує Ондардо, залишається в глибині сцени, але полум'я його факелів освітлює всю сцену.

ПОМЕТ. Зачекай хвилинку, пане, я тобі все розповім! (Кидає свій плащ на Попиву, який насилу виплутується з нього, і зникає у вікні. Ондардо поволі виходить на авансцену, всі з цікавістю розглядають його. Тим часом Помет виходить через головний вхід і вискакує на фонтан.) Слухайте всі! Тепер ви маєте нарешті змогу дізнатися, хто такий Помет! (Скидає свого великого капелюха з пір'ям і, не знаючи, куди його подіти, натягає на голову Бокчило. Бокчило з мечем у руках і в капелюсі підходить до Дундо, потім кладе меч і капелюх на землю.) Пане! Я знайшов твою дочку! Он вона, бачиш цю пані на балконі? В неї родимка на лівому плечі!

ЛАУРА. Батьку! (Щезає з балкона, за нею виходить і Уго.)

МАРО. Що?! Лаура — німкеня?

ПОМЕТ. Так, пане, і в цьому незабаром переконаються твої ясні очі!

ПОПИВА. Що, Лаура — німкеня?

ПОМЕТ (глузливо). Німкеня!

ЛАУРА (вискакує з головної входу й біжить до Ондардо. Уго не відстає од неї, але Помет жестом зупиняє його). Батьку! (Падає Ондардо в обійми.)

ОНДАРДО. Дочко моя, я тобі все прощаю од щастя, що нарешті знайшов тебе!

ПОМЕТ. Ти б її не знайшов, якби не я... Я непоганий сват. Синьйоре Уго, ти німець, а ти, синьйоро Лауро, німкеня. Отже — свій до свого, щоб збереглася порода! Синьйоре Уго, я зробив тебе щасливим, бо дав тобі в дружини синьйору з великим посагом, та ще й до того ж яку гарну. Синьйоро Лауро, я зробив щасливою і тебе, бо дав тобі за чоловіка молодого дворянина і... (хотів сказати «гарного», але, глянувши на Уго, тільки рукою махнув) і багатого. Ну, а тепер обнімись!

МАРО. Помете, що це? Сон чи не сон?

ПОМЕТ (підбігає до нього). Ні, не сон, бо ось стоїть твій батько, добрий пан Дундо, який розбудить тебе, все тобі простить і забере з цього міста. Тільки... (Шепче йому на вухо, щоб попросив у батька прощення. Всі чекають, що буде далі.)

МАРО. Тату, чи впізнаєш ти мене тепер? (Дундо відвертається від нього. Маро дивиться на Лауру.) Бачу, що мені тут немає чого робити. Вези мене в Дубровник!

ДУНДО (поволі повертається до нього). Добре, сину, але май на увазі, свої три тисячі дукатів ти не одержиш.

ПОМЕТ. Ти щасливий, пане Ондардо?

ОНДАРДО. Сам бог бачить, який я щасливий!

ПОМЕТ. Ну, тоді нехай сам бог побачить і те, як ти даєш мені сто дукатів. (Ондардо дає гроші.) Граціє. Дякую тобі, синьйоре Ондардо, тільки тобі доведеться ще трохи розщедритися, бо треба буде сплатити борги Саді, а також три тисячі, які взяв синьйор Марин! Такі нині часи настали — за все треба платити! Ну скажіть, люди, чи є ще на світі хто-небудь такий, кому щастя всімкнулося б більше, як мені? Не журися, синьйоре Марин! Не був би я Пометом, якби в мене й для тебе не було дещо приховано! (До Петрунелли, що стоїть за спиною в Лаури та Уго.) Петрунелло!

ПЕТРУНЕЛЛА. Що? (Помет значуще підморгує їй.) Ага! (Щезає в дверях будинку. Всі зацікавлено дивляться їй услід.)

ПЕРЕ (виходить в одязі, яку їй позичила Лаура, за нею — Петрунелла). Маро!

МАРО (кидається до неї і обіймає її). Моя Перел!

ДУНДО. І як ці суджені завжди знаходять одне одного. Чого доброго, ще заплачу від зворушення!

ПОМЕТ. Ну, а тепер настала твоя черга. Петрунелло!.. (Петрунелла радісно підбігає до нього, сповнена надій.) Тебе я віддаю... Попиві! Ти згодна стати законною дружиною цієї потвори?

ПЕТРУНЕЛЛА. Але ж, Помо, ти мені обіцяв... Чи ти мене більше не любиш?

ПОМЕТ. Авжеж, що обіцяв. Я тебе, звичайно, люблю, але воля мені дорожча! А Попиві я обіцяв, що скручу йому в'язи, отож хай він і бере собі за кару тебе. (Штовхає Петрунеллу до Попиви, вона зупиняється.)

ПОПИВА. Ходи, Петрунелло, ти будеш зі мною щаслива! (Петрунелла весело підбігає до нього і обнімає його.)

Коло першої лівої куліси стоїть няня, далі Попива й Петрунелла, Маро і Пере, Уго і Лаура, Ондардо, Помет, Дундо і Бокчило

БОКЧИЛО. Ох, пане Помет, я так зараз щось випив би і закусив!

ПОМЕТ. Помовч, якщо не хочеш, аби я повісив тобі на шию он ту няньку, що стоїть з того краю!

БОКЧИЛО (ховається за Дундо). Ой ні, не хочу.

НЯНЯ (сердито, бо всі сміються). Чого це ви глузуйте з жінок? Що б ви робили без нас? Ми дбаємо про вас, як тільки можемо, а ви ще кепкуєте з нас! Хто вам їсти варить? Жінки!

Щоразу, коли вона вимовляє слово «жінки», Попива, Маро й Уго злегка присідають, наче бояться своїх майбутніх дружин, які сваряться на них пальцем.

Хто вас обшиває? Жінки! Хто виконує всю хатню роботу, тче й шиє білизну? Жінки! А хто обпирає вас? Жінки! Нещасні, без нас ви б ходили голі й голодні, якби не ми, ви б позамерзли взимку!..

ПОМЕТ. Так, так, якби не було вас і соба, то нікому було б і гавкати на людей.

Всі чоловіки випростуються і дружно регочуть.

ДУНДО. Дайте ж і мені щось сказати! (Виходить на авансцену й звертається по-вчально до глядачів.) Я хочу сказати, що розум веде людину до добра, а дурість — до лиха. І ще хочу сказати, що коли дурість візьме гору над розумом...

БОКЧИЛО (перебиває його). Я хочу сказати, що коли люди, мов ті коні незагнудані, мчать полями своїх лихих вчинків і немає кому зупинити їх, то...

ДУНДО. Це я хочу сказати...

БОКЧИЛО. Ні, це я хочу сказати...

ДУНДО. Не перебивай, я хочу ще...

ПОМЕТ (підбігає до Дундо). Годі, пане, доволі. Ти хочеш додати, що мудрість не в скнарості, а дурість не в веселощах. Комедія робить лагіднішими нашi серця, комедія вчить, як треба жити, щоб усе кінчалося добром, як оце сьогодні отут у нас. Бо те, чого людина досягає насильством (обертається до Дундо), не може зрівнятися з тим, що вона досягає любов'ю! (Повертається до наречених, які в цю мить обіймаються. Опускається друга завіса з гербом, і на сцені залишається тільки він сам). Благородне й шановне товариство, чи сподобалась вам комедія «Дундо Марое»? Ми хотіли зіграти її якнайкраще, і якщо це нам удалося, то вона вам сподобалася, а якщо ні, то в цьому винні ви самі, а не комедія. Красно дякуємо вам. (Вклоняється.) А щоб трохи розвеселити вас, — а я повинен вам сказати, що веселий настрій потрібен нині кожному, — ми заспіваємо вам коротеньку пісеньку. (Плеще в долоні.) Прощу всіх на сцену!

Справа і зліва на сцену виходять актори, стають в один ряд і починають. Помет дирижує.

ВСІ РАЗОМ. Прощатись, друзі, час, комедії кінець...

Завіса.

З хорватської переклала
Людмила ТКАЧЕНКО

1969